

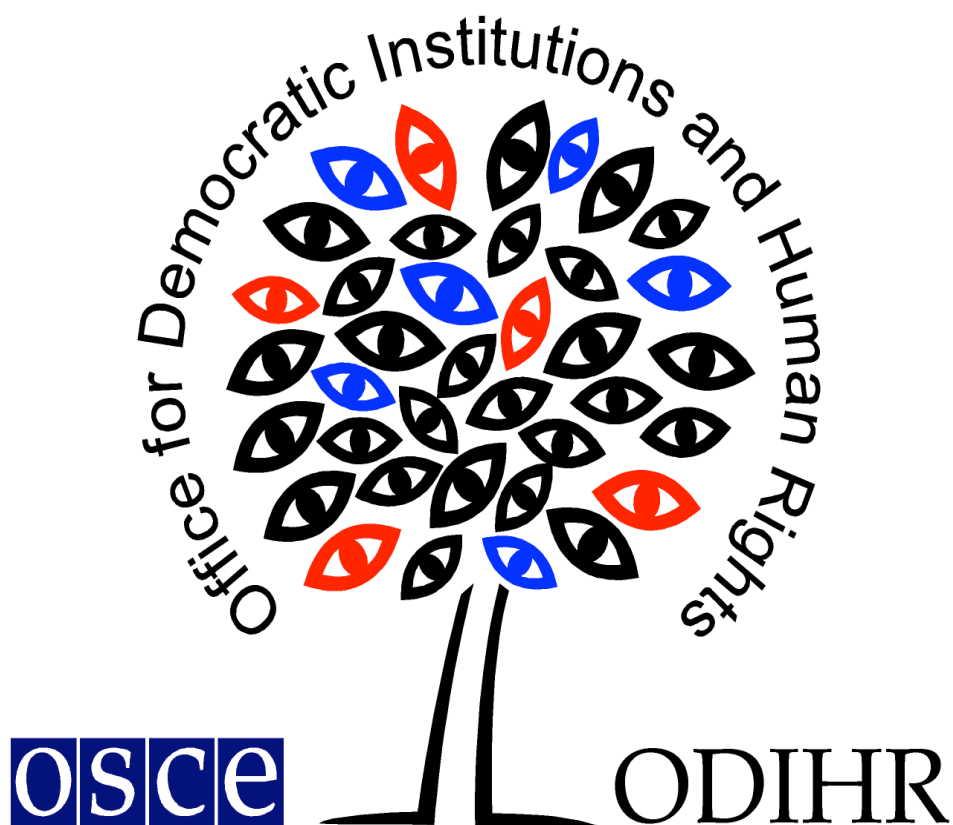

Ured za demokratske institucije i ljudska prava

BOSNA I HERCEGOVINA

OPĆI IZBORI
3. oktobra 2010.

Konačni izvještaj Izborne posmatračke misije OSCE/ODIHR-a

Varšava
17. decembra 2010.

SADRŽAJ

I.	IZVRŠNI SAŽETAK	1
II.	UVOD I ZAHVALNOST	2
III.	HISTORIJAT I POLITIČKI KONTEKST	3
IV.	PRAVNI OKVIR I IZBORNI SISTEM	4
A.	PRAVNI OKVIR	4
B.	IZBORNI SISTEM	6
V.	IZBORNA ADMINISTRACIJA	7
A.	PREGLED	7
B.	CENTRALNA IZBORNA KOMISIJA	7
C.	OPĆINSKE IZBORNE KOMISIJE	8
D.	BIRAČKI ODBORI	9
VI.	REGISTRACIJA GLASAČA	10
A.	PREGLED	10
B.	GLASANJE U INOSTRANSTVU	10
C.	INTERNO RASELJENE OSOBE I MOBILNO GLASANJE	11
VII.	REGISTRACIJA KANDIDATA	12
VIII.	IZBORNA KAMPANJA I FINANSIRANJE KAMPANJE	12
A.	IZBORNA KAMPANJA	12
B.	FINANSIRANJE KAMPANJE	13
IX.	MEDIJI	15
A.	MEDIJSKI PROSTOR	15
B.	MEDIJSKI REGULATORNI OKVIR	15
C.	REZULTATI MONITORINGA MEDIJA	16
X.	UČEŠĆE ŽENA	18
XI.	UČEŠĆE NACIONALNIH MANJINA	18
XII.	DOMAĆI I MEĐUNARODNI POSMATRAČI	19
XIII.	PRIGOVORI I ZAHTJEVI	19
XIV.	DAN IZBORA	21
XV.	NAJAVA REZULTATA I DEŠAVANJA NAKON IZBORA	22
A.	TABELARNI PRIKAZ I OBJAVLJIVANJE REZULTATA	22
B.	ŽALBE	24
XVI.	PRITUŽBE	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
A.	PRIORITETNE PREPORUKE	25
B.	OSTALE PREPORUKE	25
ANEKS: KONAČNI REZULTATI		27
O OSCE/ODIHR-U		33

BOSNA I HERCEGOVINA, OPĆI IZBORI
Izborna posmatračka misija OSCE/ODIHR-a
Konačni izvještaj¹

I. IZVRŠNI SAŽETAK

Na poziv Centralne izborne komisije (CIK) Bosne i Hercegovine (BiH) da prati opće izbore 3. oktobra, OSCE/ODIHR je 26. augusta uputio Izbornu posmatračku misiju (IPM). Izbori su procjenjivani u svjetlu njihovog poštivanja obaveza OSCE-a i drugih međunarodnih standarda za demokratske izbore, kao i nacionalnog zakonodavstva. Na izborni dan, IPM OSCE/ODIHR-a udružio je napore s delegacijama Parlamentarne skupštine OSCE-a (PS OSCE), Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope (PSVE) i Parlamentarne skupštine Organizacije Sjevernoatlantskog saveza (PS NATO).

Izbori 2010. bili su drugi opći izbori koje su u potpunosti provele vlasti BiH. Općenito govoreći, provedeni su u skladu s obavezama OSCE-a i Vijeća Evrope, ali određena ključna područja zahtijevaju daljnju akciju. Iako pravni okvir pruža zadovoljavajuću osnovu za provođenje demokratskih izbora, općenito govoreći, on sadrži etnički zasnovana ograničenja na pravo kandidiranja. To predstavlja kršenje Evropske konvencije o ljudskim pravima i pravno obavezujuće odluke Evropskog suda za ljudska prava (ECtHR), kao i obaveza prema OSCE-u.

CIK je funkcionirao efikasno i uživao opće povjerenje aktera u izbornom procesu. Preduzeo je projekt poboljšanja svoje softverske platforme, uključujući tabelarni prikaz i objavljivanje rezultata izbora. Općinske izborne komisije (OIK) općenito su bile dobro organizirane iako su povremeno na njihov rad utjecali nedovoljno finansiranje i neadekvatan uredski prostor. Imenovanje biračkih odbora na biračkim mjestima (BO) narušavali su politički kandidati koji su međusobno mijenjali mjesta u BO-ima. CIK je prvi put pripremio priručnike za obuku BO-a. Ipak, na dan izbora jedan broj BO-a imao je teškoća u propisnom praćenju kompleksnih i dugih izbornih procedura, pogotovo onih vezanih za otvaranje biračkog mjesta i brojanje glasova.

Jedinstveni Centralni birački spisak (CBS) korišten je po drugi put na općim izborima i uživao je povjerenje javnosti. Oko 35 posto stanovnika Distrikta Brčko, međutim, nije bilo uključeno u CBS i nije im dopušteno da glasaju ili se kandidiraju u entitetsku ili državnu izbornu utrku budući da nisu izabrali opciju glasanja za jedan od dvaju entiteta,² što specifično nalaže zakon u Brčkom. Prvi put su bh. birači koji žive u inostranstvu mogli glasati u diplomatskim predstavništvima BiH, pored postojeće mogućnosti glasanja putem pošte.

CIK je izdao certifikate za ukupno 3.900 kandidata iz 32 političke stranke, 10 koalicija i 7 nezavisnih kandidata (bez kantonalnih izbora), definiranih kao 'izborni subjekti', za opće izbore 2010. Ovo je biračima ponudilo široki izbor političkih opcija.

Izborna kampanja je bila vidljiva u cijeloj zemlji, pogotovo u gradovima. Općenito, atmosfera kampanje bila je mirna iako povremeno obilježena nacionalističkom retorikom i zapaljivim izjavama. Kandidati su općenito bili u stanju voditi svoje aktivnosti kampanje bez ometanja, bilo od vlasti ili drugih stranaka. Pitanja ustavne reforme i etničke podjele koje stoje iza toga i dalje su ostala sveprisutna u kampanji.

Jedan broj političkih kandidata izrazio je nezadovoljstvo propisima o finansiranju kampanje i njihovom nedovoljnom transparentnošću. Posebno su naveli da su propisi u pogledu ograničenja

---

¹ Engleska verzija ovog izvještaja jedini je službeni dokument. Osigurani su neslužbeni prijevodi na bosanski, hrvatski i srpski jezik.

² Federacija BiH (FBiH) ili Republika Srpska (RS).

donacija previše restriktivni, te su diskriminirali stranke koje nisu zastupljene u zakonodavnim tijelima BiH. Kasno objavljivanje finansijskih izvještaja s prethodnih izbora od CIK-a, uz malo stvarnih konsekvenci, stvorilo je javnu percepciju da se ne kažnjavaju kandidati koji zanemaruju finansijske propise.

Cijeli niz političkih gledišta našao je odraza u medijima, koji su biračima pružili priliku da na dan izbora donesu odluku koga izabrati zasnovanu na dobroj obaviještenosti. Radiotelevizijske stanice su kandidatima pružile istinsku priliku da prenesu poruku biračima, pogotovo u brojnim TV debatama. U pokrivanju kampanje je, međutim, nedostajalo dubinske analize političkih platformi, a populistička retorika je često skretala pažnju sa suštinskih pitanja. Informativni programi javnih medija povremeno su pokazivali pristranost u izvještavanju te naširoko izvještavali o državnim zvaničnicima, od kojih su neki bili i kandidati. Neke privatne radiotelevizijske stanice su bile sklone favoriziranju određenih kandidata. Iako nije propisano zakonom, Regulatorna agencija za komunikacije (RAK) nije odlučivala o većini prigovora u vezi s medijima prije dana izbora.

Pravni uslov da se poštuje rodna ravnoteža na stranačkim listama je ispoštovan, tako da su 37,7 posto kandidata u izbornim utrkama koje je posmatrao IPM OSCE/ODIHR-a bile žene. Samo 43 (19,28 posto) žene izabrane su u tri parlamentarne skupštine. Jedina žena članica CIK-a ujedno je i njegova predsjednica. Žene su predsjedavale u 42 od 142 OIK-a.

Opće izbore su prvenstveno posmatrali predstavnici samih kandidata, pri čemu je 54.000 tih posmatrača dobilo certifikat izbornih komisija u cijeloj zemlji. Broj domaćih posmatrača iz civilnog društva pao je peterostruko u odnosu na opće izbore 2006. godine, uglavnom zbog nedostatka finansija.

Procedure na izborni dan obavljene su u sređenoj i mirnoj atmosferi. Uloženo je oko stotinu prigovora za navodna kršenja izbornih pravila. Nisu zapaženi ozbiljni incidenti tokom procedure otvaranja, glasanja ili brojanja glasova. Izborne komisije su općenito bile otvorene i kooperativne prema posmatračima.

U nekim prilikama nisu bile potpuno poštovane sve procedure tokom otvaranja biračkih mjesta i procesa glasanja. Međunarodni posmatrači su također zapazili kršenja tajnosti glasanja, slučajeve porodičnog glasanja, glasanja za drugoga i preveliku gužvu. Proces glasanja trajao je tokom cijele noći, zbog kompleksnih procedura i raznih tipova glasačkih listića koje je trebalo prebrojati na svakom biračkom mjestu (BM). Iako su primijećene brojne proceduralne greške tokom brojanja, ne čini se da je to imalo utjecaja na opću ocjenu procesa glasanja.

Tabelarni prikaz rezultata na posmatranim OIK-ima bio je dobro organiziran i općenito transparentan, pri čemu su članovi OIK-a dobro razumjeli procedure. Uslovi i sredstva dodijeljena za tabelarni prikaz uglavnom su bili dovoljni. U nekoliko slučajeva, međutim, transparentnost procesa je bila smanjena zbog ograničenog prostora u prostorijama. Posmatrači su zapazili da je novi sistem unošenja podataka za tabelarni prikaz rezultata dobro funkcionirao.

CIK je postavio preliminarne rezultate podijeljene po biračkim mjestima na svoju web stranicu i prvi put je objavio broj nevažećih glasačkih listića. Djelomični preliminarni rezultati za Predsjedništvo BiH objavljeni su rano u izbornoj noći, a djelomični rezultati za sve izborne utrke objavljeni su sljedećeg jutra. Web stranici CIK-a je nekoliko dana, međutim, bilo teško pristupiti zbog zagušenosti internetskog prostora.

II. UVOD I ZAHVALNOST

Na poziv CIK-a BiH te na osnovu nalaza i zaključaka Misije za procjenu potreba (MPP),³ OSCE/ODIHR je uspostavio IPM 26. augusta. IPM OSCE/ODIHR-a pratio je kantonalne izbore samo u mjeri u kojoj su imali utjecaja na predsjedničke i parlamentarne izborne utrke. Od 1996. godine OSCE/ODIHR je pratio osam izbornih procesa u BiH.⁴

IPM OSCE/ODIHR-a predvodio je ambasador Daan Everts, a sastojao se od petnaestočlanog jezgra tima, sa sjedištem u Sarajevu, i 20 posmatrača na dugi rok (PDR) po cijeloj zemlji. Članovi jezgra tima i PDR-a bili su iz 20 država učesnica OSCE-a. Na dan izbora, IPM OSCE/ODIHR-a je udružio snage s posmatračkim delegacijama Parlamentarne skupštine OSCE-a (PS OSCE), Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope (PSVE) i Parlamentarne skupštine NATO-a (PS NATO). Gospodin Roberto Battelli predvodio je delegaciju PS OSCE-a i predsjedavajući OSCE-a imenovao ga je da kao specijalni koordinator predvodi posmatračku misiju OSCE-a na kratak rok. Gospodin Tiny Kox predvodio je delegaciju PSVE-a, a gospodin Wladyslaw Sidorowicz predvodio je delegaciju PS NATO-a.

Ukupno 307 posmatrača na kratki rok raspoređeno je na dan izbora, uključujući 237 posmatrača OSCE/ODIHR-a na kratki rok, 39-članu delegaciju PS OSCE-a, 26-članu delegaciju PSVE-a i peteročlanu delegaciju PS NATO-a. Ukupno, posmatrači su bili iz 39 država učesnica OSCE-a. Procedure otvaranja praćene su na 142 biračka mjesta, glasanje je praćeno na 1.347 od 5.276 biračkih mjesta, a brojanje na 128 biračkih mjesta. Zbog produženog procesa brojanja nije se moglo obaviti sveobuhvatno i sistematsko praćenje tabelarnog prikaza rezultata.

Izbori su procjenjivani u svjetlu poštivanja obaveza OSCE-a i drugih međunarodnih standarda za demokratske izbore, kao i nacionalnog zakonodavstva. Ovaj konačni izvještaj slijedi nakon izjave o preliminarnim nalazima i zaključcima koja je objavljena na pres-konferenciji u Sarajevu 4. oktobra.⁵

IPM OSCE/ODIHR-a želi zahvaliti CIK-u na pozivu da prati opće izbore, njegovoj saradnji i osiguravanju akreditacijskih dokumenata, a Ministarstvu vanjskih poslova i drugim organima vlasti na pomoći i saradnji. IPM OSCE/ODIHR-a izražava zahvalnost Misiji OSCE-a u BiH i drugim međunarodnim organizacijama i ambasadama akreditiranim u BiH na podršci tokom cijelog trajanja misije.

III. HISTORIJAT I POLITIČKI KONTEKST

Na dan 5. maja 2010. CIK BiH najavio je da će opći izbori biti održani 3. oktobra u skladu sa zakonskim rokom. Ti izbori su bili drugi opći izbori nakon rata 1992-1995. koje su u potpunosti provele bh. vlasti.⁶

Potaknuta željom za evropskim integracijama, BiH je posljednjih godina radila na ispunjavanju međunarodnih standarda i uslova upravljanja. U junu 2008. BiH je potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) s Evropskom unijom. Također, u aprilu 2010. NATO je pozvao BiH da se pridruži Akcionom planu za članstvo (MAP) nakon što ispuni određene uslove. BiH je također postala nestalna članica Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija za period 2010-2011.

---

³ Izvještaj NAM-a može se naći na http://www.osce.org/documents/odihr/2010/07/45519_en.pdf.

⁴ Izvještaji OSCE/ODIHR-a o prethodim izborima BiH mogu se naći na <http://www.osce.org/odihr-elections/14354.html>.

⁵ OSCE/ODIHR EOM je također objavio dva privremena izvještaja. Svi izvještaji za opće izbore 2010. mogu se naći na http://www.osce.org/odihr-elections/item_12_45817.html.

⁶ Vlasti BiH nezavisno su rukovodile općim izborima 2006. i općinskim izborima 2008. godine.

U međuvremenu, nepostojanje dogovora oko ključnih pitanja podjele nadležnosti između države i njenih dvaju entiteta sprječava napredak na planu ustavne reforme. Međunarodna zajednica je pokušala arbitrirati u tom procesu tako što je uz učešće glavnih političkih subjekata 9. oktobra 2009. godine održala razgovore u Butmiru, ali nije postignut sporazum o predloženom paketu ustavnih reformi.

Etničke podjele i dalje su odlučujući faktor u političkom diskursu zemlje. Dijelom zbog pravnih ograničenja na pravo glasa koje se temelji na mjestu boravka i etničkoj pripadnosti, većina političkih stranaka nastavila se obraćati uglavnom svojoj etničkoj zajednici. Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD), Srpska demokratska stranka (SDS), Stranka demokratskog napretka (SDN) natjecali su se za srpske glasove, dok su se Stranka demokratske akcije (SDA), Stranka za BiH (SBiH), Savez za bolju budućnost (SBB) i druge stranke borili za bošnjačke glasove. S hrvatske strane, Hrvatska demokratska zajednica BiH (HDZBiH), HDZ 1990 i Hrvatska stranka prava BiH (HSP) fokusirali su se uglavnom na hrvatske glasove.

Neke stranke, uključujući i koaliciju Naša stranka i Nova socijalistička partija (NSP), Narodnu stranku Radom za boljitak (NSRZB) i Liberalnu demokratsku stranku (LDS), težile su više multietničkom pristupu. Glavna opozicijska stranka Socijaldemokratska partija (SDP) također je nastojala prevazići etničke podjele iako je baza njene podrške tradicionalno uglavnom među Bošnjacima.

IV. PRAVNI OKVIR I IZBORNI SISTEM

A. PRAVNI OKVIR

Pravni okvir je prilično kompleksan budući da odražava jedinstvena ustavna rješenja u zemlji. Ustav BiH je aneks Općeg okvirnog sporazuma o miru iz 1995. godine (Dejtonski sporazum). Ustav daje ograničene ovlasti državnim institucijama, dok većinu ovlasti daje entitetima - Federaciji BiH (FBiH) i Republici Srpskoj (RS). Usto, Brčko Distrikt zadržava specijalni status kao jedinica lokalne samouprave, pod direktnim suverenitetom BiH.

Dejtonski sporazum je uspostavio i Ured visokog predstavnika (OHR), kojem su date značajne ovlasti.⁷ Visoki predstavnik i supervizor za Brčko Distrikt mogu donijeti odluke koje imaju zakonodavnu moć, uključujući ukidanje domaćih zakona. Od 2007. visoki predstavnik je istovremeno i specijalni predstavnik Evropske unije.

Ustav BiH sadrži jedan broj međunarodnih instrumenata za ljudska prava⁸ i eksplicitno utvrđuje da se Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (ECHR) i njeni Protokoli primjenjuju direktno i imaju primat nad nacionalnim zakonima.⁹ On također priznaje Bošnjake, Hrvate i Srbe kao 'ustavotvorne narode' na osnovu principa samoopredjeljenja. Oni građani BiH koji se ne izjašnjavaju u pogledu nacionalnosti definišu se kao 'ostali'.

---

⁷ Vijeće za implementaciju mira (PIC) je grupa od 55 zemalja i međunarodnih organizacija 'koje sponzoriraju i usmjeravaju proces provedbe mira'. Konferencija Vijeća za provedbu mira održana 1997. godine u Bonu dala je izvršne ovlasti visokom predstavniku i međunarodnom supervizoru za Brčko Distrikt, čime im je omogućila da nameću zakone, te smjenjuju bilo kojeg zvaničnika koji ometa dejtonski mirovni proces.

⁸ Lista 15 međunarodnih instrumenata navedena je u Ustavu BiH.

⁹ Ustav BiH, član II.2.

Izborni zakon BiH iz 2001. godine (u daljnjem tekstu: Izborni zakon) čini osnovu pravnog okvira izbora.¹⁰ On je od usvajanja u najskorije vrijeme doživio značajne i pozitivne promjene time što je omogućio biračima u inostranstvu da glasaju u konzularnim i diplomatskim predstavništvima. Taj zakon regulira detaljno provođenje izbora, nadležnosti odgovornih vlasti, finansiranje kampanje, medijsko pokrivanje, zaštitu izbornih prava, kao i pravila ponašanja u izbornoj kampanji.

Pravni sistem koji je na snazi u zemlji je kompleksan, s raznim nivoima zakonodavnih ovlasti, koje se zasnivaju na teritorijalnim i materijalnim nadležnostima. Zakonodavstvo nije u potpunosti usaglašeno između entiteta, Brčko Distrikta i države, što dovodi do neusklađenosti zakona.¹¹

Sveukupno, pravni okvir za izbore je sveobuhvatan i općenito pruža dobru osnovu za provođenje demokratskih izbora. On, međutim, ne uspijeva u jednom ključnom području, tj. u pogledu ustavnih ograničenja koja se temelje na etničkoj pripadnosti kako aktivnog tako i pasivnog prava glasa.

Građani koji se ne identificiraju kao Bošnjaci, Hrvati i Srbi ne mogu se kandidirati za Predsjedništvo BiH i RS-a.¹² Nadalje, Srbin registriran u FBiH, ili Bošnjak ili Hrvat registriran u RS-u, ne može se natjecati za Predsjedništvo BiH.¹³ Ta ograničenja su diskriminatorna i nisu u skladu s Protokolom br. 12 ECHR-a. Ona su suprotna OSCE-ovom Kopenhagenskom dokumentu iz 1990. i drugim međunarodnim standardima.¹⁴ Birače dodatno ograničava mjesto boravka; tako, birači u RS-u mogu glasati samo za srpskog kandidata za Predsjedništvo BiH, dok birači u FBiH mogu glasati samo za bošnjačkog ili hrvatskog kandidata.

Na dan 22. decembra 2009. godine Evropski sud za ljudska prava je donio pravno obavezujuću odluku po kojoj je nemogućnost kandidiranja na osnovu etničke pripadnosti 'nekompatibilna sa općim principima Evropske konvencije'.¹⁵ Odluka Evropskog suda za ljudska prava direktno se poziva na PSVE, koji je periodično podsjećao BiH na njenu postpristupnu obavezu te je pozivao da usvoji novi ustav prije oktobra 2010., s tim da zamijeni „mehanizam etničkog zastupanja zastupanjem koje se temelji na građanskim principima, tj. da okonča ustavnu diskriminaciju protiv 'ostalih'".¹⁶ Ustav nije izmijenjen prije općih izbora 2010.

---

¹⁰ Zakon je dopunjen raznim detaljnim propisima o CIK-u. Primjenjuju se i ostali bitni zakoni, kao što je Zakon o državljanstvu, Zakon o stalnom ili privremenom boravku građana BiH, Zakon o sukobu interesa, Zakon o upravnim sporovima, Zakon o državnom sudu i relevantne odredbe Krivičnog zakona. Zakoni na entitetskom nivou i u Distriktu Brčko te odredbe njihovih krivičnih zakona mogu se također primijeniti.

¹¹ Iako Zakon o finansiranju političkih kampanja u BiH postoji, njega treba usaglasiti sa zakonima RS-a i Distrikta Brčko, dok FBiH uopće nema takav zakon. Nedostaje sveobuhvatan zakon o političkim strankama na državnom nivou. Zakon o jednakosti spolova BiH nije usaglašen sa Izbornim zakonom.

¹² Predsjedništvo FBiH se bira indirektno.

¹³ Glasači iz Distrikta Brčko koji imaju entitetsko državljanstvo FBiH nemaju mogućnost da biraju ili budu birani na kantonalnim izborima. Kao posljedica toga, oni ne učestvuju u indirektnom izboru Doma naroda FBiH (koji se bira iz redova kantonalnih skupština) i, kao posljedica, Dom naroda BiH (koji se bira iz redova entitetskih skupština).

¹⁴ Vidjeti stavove 7.3 i 7.5. Kopenhagenskog dokumenta OSCE-a iz 1990., član 25. Međunarodnog sporazuma o građanskim i političkim pravima i član 4. Okvirne konvencije o zaštiti nacionalnih manjina.

¹⁵ <http://cmiskp.echr.coe.int/tpk197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&sessionid=63598587>

¹⁶ Vidjeti rezolucije PSVE-a br. 1383 (23. juna 2004), 1513 (29. juna 2006) i 1626 (30. septembra 2008).

B. IZBORNI SISTEM

Opći izbori su održani u kompleksnom izbornom sistemu, prilagođenom manjim izmjenama i dopunama.¹⁷ Odštampano je ukupno 39 različitih tipova glasačkih listića. U zemlji je korišten ukupno 21 različiti set glasačkih listića, a svaki glasač primio je četiri različita glasačka listića.¹⁸ Kao takav, sistem je za sve učesnike u izbornom procesu predstavljao izazov u pogledu razumijevanja i provedbe.

Na državnom nivou, bh. birači izabrali su 42 člana u Predstavnički dom BiH i tročlano (Bošnjak, Hrvat i Srbin) predsjedništvo u jednom pluralnom sistemu (poziciju osvaja onaj ko dobije najviše glasova). Za Predstavnički dom BiH birači registrirani u FBiH izabrali su 21 člana u 5 višečlanih izbornih baza (VIB) kroz proporcionalnu zastupljenost, dok je 7 kompenzacijskih mjesta također dodijeljeno na osnovu proporcionalne zastupljenosti. Preostalih 14 članova Predstavničkog doma BiH izabrano je u RS-u - 9 u tri višečlane izborne baze i 5 kao kompenzacijska mjesta. Prag od 3 procenta primijenjen je za sva ta dodijeljena mjesta.¹⁹

Za Predsjedništvo BiH, birači u FBiH izabrali su jednog bošnjačkog i jednog hrvatskog člana tročlanog predsjedništva. Glasaci u RS-u izabrali su jednog srpskog člana.

Na entitetskom nivou, birači u FBiH izabrali su 98 članova u Predstavnički dom FBiH i 10 kantonalnih skupština. U RS-u birači su izabrali 83 člana Narodne skupštine, kao i predsjednika RS-a i dva potpredsjednika (ova tri mjesta trebalo je da popune jedan Bošnjak, jedan Hrvat i jedan Srbin). Kandidat koji je dobio najveći broj glasova postao je predsjednik RS-a, dok su dva mjesta potpredsjednika popunjena kandidatima s najviše glasova od druga dva konstitutivna naroda.

Zakon jamči minimalnu zastupljenost za tri konstitutivna naroda u Predstavničkom domu FBiH i Narodnoj skupštini RS-a. Ako jedan konstitutivni narod nije dobio minimalno četiri člana u te parlamente gdje su dodijeljeni mandati po višečlanoj izbornoj bazi, taj minimum se jamči kroz kompenzacijske mandate.²⁰

Za izbore u Predstavnički dom BiH, Predstavnički dom FBiH i Narodnu skupštinu RS-a politički subjekti²¹ dostavili su listu kandidata, a imena svih kandidata bila su uključena na glasačke listiće. Kandidatske liste su otvorene liste, tj. birači mogu izabrati bilo koji broj kandidata s liste (ili cijelu listu, bez navođenja preferencija za bilo kojeg kandidata).²² Za raspodjelu kompenzacijskih mandata korišten je sistem zatvorene liste.²³

---

¹⁷ Tako je, recimo, prag od tri procenta za dodjelu kompenzacijskih mandata uveden prije općih izbora 2006. Sa izuzetkom glasača u Brčkom koji glasaju za izbornu utrku FBiH a koji nisu dobili kantonalne glasačke listiće.

¹⁹ Takvo rješenje primijenjeno je na sve izborne utrke koje su održane na osnovu proporcionalne zastupljenosti.

²⁰ Ovo je učinjeno dodjelom mandata prvom s kompenzacijske liste, tako što se uzelo u obzir izjašnjenje o etničkoj pripadnosti kandidata. Ako politički subjekt koji je dobio kompenzacijsko mjesto nema dovoljno kandidata na svojoj listi etničke pripadnosti za koju nije dostignut minimum od četiri člana, to mjesto se dodjeljuje sljedećoj najbolje rangiranoj kandidatskoj listi s takvim kandidatima itd. sve dok se minimum ne dostigne. Član 10.1.3. Izbornog zakona.

²¹ Izborni zakon BiH navodi registrirane političke partije, predizborne koalicije, nezavisne kandidate i liste nezavisnih kandidata kao 'političke subjekte'.

²² Mjesta za VIB-ove dodijeljena su redosljedom preferencijalnih glasova od najvišeg prema najnižem broju kandidata s najmanje pet posto preferencijalnih glasova od ukupnih važećih glasova.

²³ Svaka politička stranka ili koalicija koja se natječe na proporcionalnim izborima u barem jednom VIB-u mogla je dostaviti CIK-u zatvorenu listu kandidata iz redova kandidata koji se već natječu u bilo kojem VIB-u. Subjekti koji su dobili najviše glasova ukupno za taj nivo izbornog natjecanja i prošli prag od tri

Od Predstavničkog doma BiH tražilo se da razmotri razgraničenje izbornih jedinica za izbore u Predstavnički dom BiH svake četiri godine kako bi se bolje odrazio princip jednakosti glasova.²⁴ Godine 2010. CIK je predložio nova razgraničenja, ali Predstavnički dom BiH nije uspio postići sporazum oko tog novog prijedloga. Kao rezultat, broj registriranih glasača koji predstavlja izabrani član Predstavničkog doma BiH ('glasačka snaga') znatno se razlikuje između izbornih jedinica, kako u FBiH tako i u RS.²⁵ Ovaj problem je također značajan za entitetske parlamente RS-a i FBiH.

V. IZBORNA ADMINISTRACIJA

A. PREGLED

Opće izbore provela je trostepena izborna administracija, koju čine CIK, 142 općinske izborne komisije, uključujući gradske izborne komisije Banje Luke i Mostara te Distrikta Brčko, i 5.276 biračkih mjesta u BiH, uključujući 7 biračkih mjesta u diplomatskim predstavništvima u inostranstvu.

B. CENTRALNA IZBORNA KOMISIJA

CIK je stalno tijelo, kojem je zakon dao široke nadležnosti, a odgovoran je za ukupno provođenje izbora. Posebna komisija za izbor i imenovanje imenuje sedam članova na sedmogodišnji mandat.²⁶ Izborni zakon nalaže da se u sastav CIK-a moraju uključiti dva Bošnjaka, dva Hrvata, dva Srbina i jedan iz reda 'ostalih'. Etničko porijeklo se utvrđuje ličnim izjašnjenjem u vrijeme prijave za članstvo i ponekad je predmet osporavanja. Predsjedavajućeg CIK-a biraju njegovi članovi na 21 mjesec, na bazi rotacije, pri čemu se također uzima u obzir rotacija etničke pripadnosti predsjedavajućeg. Sadašnja predsjedavajuća se izjasnila kao 'ostali'. I misija OSCE-a u BiH i OHR su imali po jednog člana u CIK-u sve do 30. juna 2005. Oni i dalje imaju po jednog savjetodavnog člana u CIK-u, ali bez prava glasa.

Uz dužnosti organizacije izbora, CIK ima i dužnost provođenja Zakona o sukobu interesa.²⁷ Ovo rješenje po kojem CIK ima mandat da odlučuje o mogućim slučajevima sukoba interesa između izabranih i imenovanih zvaničnika predstavljalo je opterećenje za njegov rad, pogotovo tokom izbornog perioda.

CIK je uživao opće povjerenje učesnika u izborima i efikasno je funkcionirao. Sve u svemu, postupao je profesionalno i transparentno. Rješavao je probleme na zadovoljavajući način i u okviru zakona.

---

procenta učestvuju u dodjeli mandatnih (obaveznih) mjesta, kroz proporcionalni sistem dodjele mandata. Ovaj mehanizam je predviđen kako bi se osigurala veća proporcionalna zastupljenost na svim nivoima.

²⁴ Član 9.11. Izbornog zakona BiH.

²⁵ Npr. razlika između izborne jedinice 1 i 3 u RS-u za izbore u Predstavnički dom BiH je više od 45 posto. Stav 2.2. Kodeksa dobre prakse u vezi sa izbornim pitanjima Venecijanske komisije Vijeća Evrope preporučuje da prihvatljivo odstupanje od te norme 'rijetko smije preći 10%, a nikad 15%, osim u istinski izuzetnim okolnostima'.

²⁶ Ovu komisiju čine dva člana iz Visokog sudskog i tužilačkog vijeća, tri iz Administrativne komisije Predstavničkog doma BiH i dva iz sadašnjeg CIK-a.

²⁷ Prema mandatu utvrđenom Zakonom o sukobu interesa u institucijama vlasti BiH iz 2003. godine.

CIK je potrebne propise objavio dovoljno vremena prije izbora, što je omogućilo blagovremenu pripremu jednog broja važnih aspekata izbora. Nekoliko općinskih izbornih komisija navelo je, međutim, da su neki podzakonski akti koje je donio CIK dopunjeni kasno u tom procesu, pogotovo Direktiva o izdavanju certifikata i imenovanju članova BO-a na biračkim mjestima; to je dopunjavano tri puta, a posljednji put 28. septembra.

Svi podzakonski akti CIK-a, uključujući pravilnike, direktive i upute, objavljeni su blagovremeno na njegovoj web stranici. Odluke CIK-a po prigovorima i zahtjevima, međutim, nisu objavljene i dostavljane su učesnicima u izborima samo po zahtjevu, ponekad sa zakašnjenjem.

CIK je održavao redovne i javne sjednice, kao i vanredne sjednice, koje su najavljene na njihovoj web stranici, iako ponekad s kašnjenjem. Iako su te sjednice bile otvorene za posmatrače, nijedan akreditirani posmatrač iz političkih subjekata i nevladinih organizacija nije pratio sjednice CIK-a, što ukazuje na nedostatak interesa za pojedinosti procesa odlučivanja u CIK-u. Predstavnici medija također su rijetko bili prisutni. Većina odluka CIK-a donesenih na tim sjednicama bile su jednoglasne. Sve važne odluke su generalno brzo razmatrane i donesene.

CIK je na vrijeme organizirao štampanje glasačkih listića i pripremu drugog izbornog materijala. Zabilježeno je da na dan izbora, međutim, neki izborni materijali, posebno kopije protokola s rezultatima BO-a, nisu bili dovoljno kvalitetni, što je predstavljalo poteškoću u izvještavanju o rezultatima nekih BO-a. Neki članovi izborne administracije, uključujući i članove CIK-a, naveli su da izvjesni sigurnosni aspekti glasačkih listića treba da se riješe u budućnosti kako bi se spriječila zloupotreba na dan izbora. Konkretno, bilo je vrlo jednostavno proizvesti i štampati glasački listić. Usto, glasački listići za slanje poštom nisu bili dovoljno različiti od redovnih.

CIK je preuzeo sveobuhvatan projekt kako bi poboljšao i integrirao softversku platformu CIK-a i općinskih izbornih komisija, uključujući baze podataka za verifikaciju kandidata, liste kandidata i unošenje podataka, tabelarni prikaz i objavljivanje izbornih rezultata. CIK je smatrao da je ovaj projekt imao pozitivan utjecaj na kvalitet njihovog rada, procedure internog izvještavanja i sačinio visokokvalitetnu bazu podataka za buduće izbore. Smatrao je da bi redovna budžetska sredstva, umjesto vanjske pomoći, bila poželjna za održavanje adekvatnih kapaciteta informacijske tehnologije.

CIK je proveo i programe obrazovanja glasača. Oni su naširoko emitirani u javnim i privatnim radiotelevizijskim stanicama, ali su bili ograničeni na uputu o tome kako obilježiti različite tipove glasačkih listića. Dan glasanja pokazao je da bi birači imali koristi od širih informacija u svrhu obrazovanja glasača, gdje bi se, recimo, naglasili tajnost glasanja (savijanje glasačkih listića, tzv. "porodično" glasanje) i mobilno glasanje. Kampanje sa spotovima 'Izađite na glasanje' producirale su domaće i međunarodne organizacije.

C. OPĆINSKE IZBORNE KOMISIJE

Općinske izborne komisije su stalne strukture. Njihove članove i predsjedavajućeg općinske vlasti imenuju na sedmogodišnji mandat, a odobrava ih CIK.²⁸ Nekoliko političkih stranaka izrazilo je zabrinutost da su neki članovi OIK-a pristrani budući da ih imenuju izabrana politička tijela. Prilikom svih imenovanja treba biti poštovana kvota etničke zastupljenosti, u skladu s posljednjim popisom stanovništva provedenim 1991. Ovaj zahtjev je generalno bio ispunjen iako je zabilježeno nekoliko izuzetaka zbog nedovoljnih prijava odgovarajućih kandidata iz tražene

---

²⁸ Prema Izbornom zakonu BiH, OIK-i imaju tri, pet ili sedam članova, zavisno od broja registriranih birača u općini.

etničke grupe.²⁹ Ne čini se da je ovo rezultiralo bilo kakvom političkom pristranošću ili teškoćama u radu tih OIK-a.

OIK-i su bili odgovorni za nadziranje glasanja i brojanja glasova na biračkim mjestima i za tabelarni prikaz preliminarnih izbornih rezultata. OIK-i su općenito bili dobro organizirani i kadrovski popunjeni iskusnim članovima, koji su se doimali kao dobro osposobljeni, pogotovo u pogledu posljednjih promjena propisa koje se odnose na procedure glasanja i brojanja glasova.

Jedan broj faktora negativno je utjecao na rad OIK-a. Neki OIK-i nisu dobili dovoljna sredstva od općinskih vlasti za organizaciju izbora. Nekoliko OIK-a³⁰ navelo je IPM OSCE/ODIHR-u da im općinske vlasti nisu prebacile dovoljna sredstva.³¹ Nekoliko OIK-a je također navelo da su općinski računi bili zamrznuti iz razloga koji nisu imali veze sa izborima, što je utjecalo na njihov rad.³² Neki OIK-i su imali i neodgovarajući radni prostor.³³

D. BIRAČKI ODBORI (BO)

Općinske izborne komisije su imenovale BO-e, a svi politički subjekti koji se natječu u određenoj izbornoj jedinici imali su pravo imenovati članove BO-a. OIK-i su obavili žrijebanje kako bi dodijelili pozicije mjesta u biračkim mjestima, što je uključilo sve političke subjekte koji su se natjecali u bilo kojoj izbornoj utrci u datoj općini. Po zaključenju tog procesa, politički subjekti su imali jednu sedmicu da imenuju svoje predstavnike u BO-e.

Neki politički subjekti nisu osigurali dovoljno nominacija za mjesta u BO-ima. OIK-i su morali popuniti ta upražnjena mjesta mještanima i nastojali su pritom osigurati da te osobe imaju iskustva sa izborima. Na dan izbora međunarodni posmatrači su zapazili da su na jednoj trećini posjećenih izbornih mjesta barem jednog člana predložili i imenovali OIK-i.

Sve u svemu, oko 23.700 članova na biračkom mjestu imenovano je u zakonskom roku. Raširena praksa je bila da politički subjekti nominiraju članove BO-a koji su vezani za neku drugu stranku, ili da trguju tim mjestima s drugim političkim subjektima. IPM OSCE/ODIHR-a je mogao potvrditi nekoliko takvih slučajeva.³⁴

Članovi BO-a prošli su obuku. Sesije koje je pratio IPM OSCE/ODIHR-a bile su dobro organizirane i posjećene, ali su se razlikovale po kvalitetu, trajanju i interaktivnosti. Pozitivno je to što je CIK pripremio priručnike za BO-e. Neki OIK-i su izrazili nezadovoljstvo zbog onoga što su smatrali nedostatkom izbornog iskustva nekih članova BO-a. Međunarodni posmatrači potvrdili su na dan izbora da je jedan broj BO-a imao poteškoća u propisnom provođenju kompleksnih izbornih procedura, posebno vezano za proceduru otvaranja i brojanja glasova.

---

²⁹ Naprimjer, OIK-i na Palama (FBiH), Gacko i Nevesinje.

³⁰ Naprimjer, OIK-i iz Bijeljine, Bosanske Krupe, Sanskog Mosta i Srebrenice.

³¹ Član 1.2a. i 1.2a.6. Izbornog zakona.

³² Kao što je OIK Šekovići.

³³ Kao što su Bosansko Grahovo, Srebrenica, Gradačac, Orašje, Gacko i Prozor.

³⁴ Naprimjer, u općinama Mostar, Odžak, Prijedor i Ilidža.

VI. REGISTRACIJA BIRAČA

A. PREGLED

CIK održava Centralni birački spisak (CBS) na osnovu sistema zaštite identifikacije građana (CIPS) Ministarstva civilnih poslova (MCP), uspostavljenog u aprilu 2006.

Postoji opće javno povjerenje u sistem registracije glasača. Građani su mogli provjeriti i tražiti ažuriranje svojih podataka u CBS-u sve do 19. augusta. Nakon tog roka broj registriranih glasača je finaliziran i iznosio je 3.126.599. Oni građani koji su aplicirali za lične karte nakon tog datuma, ili koji su imali lične karte ali nisu bili na izvodu CBS-a, mogli su glasati nepotvrđenim glasačkim listićima na posebnim BM-ovima.³⁵

Na dan 20. septembra CIK je objavio pokretanje sistema koji omogućava biračima da tekstualnim porukama (SMS) provjere na kojem su izbornom mjestu registrirani. U toku dana izbora CIK je izvijestio da je dobio više od 90.000 SMS-ova. Usto, dobili su oko 100 poziva na liniji za pomoć, u kojima su birači tražili potvrdu pojedinosti vezanih za BO-e. Međunarodni posmatrači zapazili su na dan izbora, međutim, na oko 6 posto izbornih mjesta jednog ili više glasača koji su preusmjeravani na druga izborna mjesta ili u OIK-e da vide gdje su registrirani.

B. GLASANJE U INOSTRANSTVU

Izborni zakon omogućava bh. građanima koji su privremeno ili trajno nastanjeni u inostranstvu da se registriraju kako bi glasali u inostranstvu. Ti birači moraju se za svake izbore ponovo registrirati. Prvi put građani u inostranstvu su mogli izabrati glasati bilo poštom ili lično u jednom od diplomatskih predstavništava zemlje. Ukupno 1.064 glasača registrirana su za glasanje u diplomatskim predstavništvima u inostranstvu.³⁶ Izlazak glasača na biračkim mjestima u inostranstvu je prema izvještajima bio 68 posto od registriranih birača. Ukupno 36.649 birača u inostranstvu registriralo se da glasa poštom, od koji su 62,7 posto i glasali.

Neki sagovornici, uključujući i članove CIK-a, izrazili su nezadovoljstvo zbog obaveze birača u inostranstvu da obnavljaju registraciju za svake izbore i pretpostavili da je to uzrok niskog broja glasača koji su registrirani u inostranstvu. Drugi mogući uzrok je dodatni zahtjev nametnut biračima koji se žele registrirati da glasaju u inostranstvu kako bi prvi put učestvovali na izborima. Pored potvrde o identitetu, trebali su pružiti i dokaz o državljanstvu, bilo bh. pasoš ili skoriju potvrdu o državljanstvu.³⁷ Jedan broj izbjeglica iz BiH, međutim, izbjegao je u ratu tokom 1990-ih bez tih dokumenata a bh. diplomatska predstavništva ne izdaju takve potvrde.

Glasači koji žele glasati u inostranstvu morali su dostaviti svoj zahtjev CIK-u e-mailom ili redovnom poštom do 19. jula. CIK je tvrdio da je tako rani rok bio potreban radi propisne i blagovremene organizacije procedura te kako bi omogućio da glasovi poslani poštom stignu na vrijeme u Glavni centar za brojanje glasova (GCBG) u Sarajevu.³⁸ Sagovornici su zapazili da nije bilo blagovremenih ni dovoljnih informacija biračima u inostranstvu kako bi se mogli na vrijeme registrirati.

---

³⁵ Obilježeni glasovi su brojani u Glavnom centru za brojanje glasova (GCBG) u Sarajevu nakon provjere informacija u CRG kako bi se izbjeglo potencijalno dvostruko glasanje.

³⁶ BM-i su uspostavljeni u Beču, Oslu, Kopenhagenu, Berlinu, Stuttgartu, Muenchenu i Frankfurtu.

³⁷ Ne smije biti starije od šest mjeseci.

³⁸ Za ove izbore CIK je utvrdio rok za čekanje glasova poslanih poštom od 10 dana nakon dana izbora, pod uslovom da su ti glasovi poslani prije zatvaranja biračkih mjesta.

Uoči izbora CIK je identificirao falsificirane aplikacije za glasanje poštom.³⁹ Nakon toga CIK je istražio i ustanovio da je nekoliko stotina takvih glasačkih listića poslano poštom na identične adrese u inostranstvu. CIK je obavijestio javnost da je Tužilaštvu uputio tri slučaja vezana za navodne lažne registracije birača za glasanje poštom izvan zemlje. CIK je odlučio da ne broji ukupno 262 koverta s glasovima upućenim poštom za koje se dokazalo da ih nisu poslali sami birači. U Distriktu Brčko je podnesen drugi izvještaj o navodnoj nezakonitoj registraciji opcija za glasanje u entitetu RS za lokalne građane Bošnjake. Istrage su bile u toku u vrijeme izrade ovog izvještaja.

C. INTERNO RASELJENE OSOBE I MOBILNO GLASANJE

Podaci Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice pokazuju da su 113.642 interno raseljene osobe bile registrirane u BiH krajem 2009. Interno raseljene osobe mogu izabrati da glasaju bilo na mjestu svog trenutnog boravka ili u svojoj izbornoj jedinici u vrijeme popisa stanovništva iz 1991. Prema CIK-u, 22.473 interno raseljene osobe registrirane su da glasaju za općine svoga boravka u 1991., bilo lično ili glasanjem u odsustvu na biračkom mjestu gdje trenutno borave. Na izbore je izašlo 39,2 posto tih glasača.

Glasači i rukovodioci raznih institucija mogli su podnijeti aplikacije za glasanje pomoću mobilne glasačke kutije do 18. septembra.⁴⁰ Glasači u bolnicama i zatvorima (koji privremeno borave u drugim općinama) mogli su glasati za izborne utrke koje su se vodile u općini njihovog stalnog boravka. Neki OIK-i, međutim, nisu uspjeli propisno regulirati te procedure, pogotovo u vezi s biračima u bolnicama i drugim ambulantnim institucijama. Prema CIK-u, OIK-i su imenovali oko 350 specijalnih BO-a (mobilnih timova) na biračkom mjestu kako bi ispunili ove zahtjeve. Međunarodni posmatrači zapazili su na dan izbora da neki OIK-i nisu imali dovoljan broj mobilnih timova.

Prema CIK-u, 29.054 stanovnika Distrikta Brčko (35 posto) nisu imala ni pasivno ni aktivno pravo glasanja u entitetskim i državnim izbornim utrkama. To je rezultat činjenice da nisu uneseni u Centralni birački spisak budući da nisu iskazali entitetsku "glasačku opciju" za 2010. ili za bilo koje prethodne izbore, kao što to nalaže zakon.⁴¹

Zbog činjenice da izbor entitetskog državljanstva nije obavezan i da mnogi stanovnici Brčkog nisu izabrali nijedan, CIK je pokušao ublažiti ovaj problem omogućivši biračima bez entitetskog državljanstva da izaberu opciju glasanja tako što su se registrirali pri izbornoj komisiji Distrikta Brčko. Rok koji je CIK za to odredio, međutim, bio je 19. juli. CIK je objavio da je taj rok

---

³⁹ CIK je prijavio jedan slučaj glasača u selu Kopači (područje Goražda). Nakon što se nekoliko glasača žalilo CIK-u putem SNSD-a u Goraždu da nisu na biračkom spisku utvrđeno je da su registrirani da glasaju poštom na osnovu zahtjeva poslanog s jedne adrese u Beogradu, Srbija. CIK je provjerio tu informaciju za sve glasače u tom selu i utvrdio da je bilo 186 glasača registriranih da glasaju poštom čiji su zahtjevi bili poslani s nekoliko različitih adresa u Srbiji. Drugi slučaj koji se tiče osam glasača iz Bosanskog Broda otkriven je nakon što se činilo da su oni lažno registrirani da glasaju poštom u Slavenskom Brodu, Hrvatska, na adresi jedne lokalne nevladine organizacije. Nakon provjere izgleda da su u tom mjestu ukupno 92 birača registrirana da glasaju poštom. Uoči izbora otkrivena su još dva slučaja koja se tiču birača u Drvaru (23 birača registrirana na dvije različite adrese u Srbiji) i u općini Pelagićevo.

⁴⁰ Ovo uključuje birače koji su vezani za kuću zbog starosti, bolesti, ili invaliditeta, i birače u zatvorima, pritvorskim centrima ili zdravstvenim institucijama.

⁴¹ Izborni zakon navodi da birači u Brčkom glasaju za entitetske i državne izbore u RS-u, FBiH i BiH prema svom izabranom entitetskom državljanstvu (što automatski postaje njihova glasačka opcija).

određen kako bi se spriječilo glasanje za drugoga ili druge vrste prevara.⁴² Iz istog razloga, CIK je odlučio da ne dozvoli registraciju opcije glasanja na sam dan izbora.⁴³

VII. REGISTRACIJA KANDIDATA

Političke stranke, izborne koalicije, nezavisni kandidati i liste nezavisnih kandidata ('politički subjekti') mogli su se natjecati na izborima pod uslovom da su bili zastupljeni u Predstavničkom domu za izbore na kojima su se željeli natjecati ili su CIK-u podnijeli potpise podrške.⁴⁴

CIK je izdao certifikate za 39 političkih stranaka, 11 koalicija i 13 nezavisnih kandidata, u procesu koji su sagovornici IMP OSCE/ODIHR-a opisali kao sveobuhvatni proces.⁴⁵ Procedure za provjeru potpisa podrške nisu detaljno regulirane, a nisu bile ni potpuno transparentne s obzirom na to da zakon ne pruža mogućnosti izbornim subjektima da prisustvuju proceduri provjere. Jedna politička stranka i dva nezavisna kandidata nisu se registrirali zbog nepotpunih prijava i manjka potpisa podrške, dok jedna stranka, certificirana da se natječe samo na kantonalnim izborima, nije dostavila listu kandidata.

Ukupno 3.900 kandidata natjecalo se na općim izborima (bez kantonalnih) na 562 zasebne liste kandidata, čime se biračima nudio širok politički izbor. To uključuje 19 kandidata koji su se natjecali za Predsjedništvo BiH (9 Bošnjaka, 7 Hrvata i 3 Srbina). CIK nije izdao certifikat na 324 liste kandidata iz raznih razloga. Nije bilo uložениh prigovora u vezi s procesom registracije kandidata.

Više od 93 posto certificiranih kandidata dostavilo je CIK-u traženu izjavu o imovinskom stanju u zakonskom roku. Iako je to predviđeno zakonom, CIK nije sankcionirao kandidate koji nisu ispoštovali taj zahtjev, već je, umjesto toga, produžio rok do 13. oktobra. Do tada samo deset kandidata nije dostavilo izjavu o imovinskom stanju.

VIII. IZBORNA KAMPANJA I FINANSIRANJE KAMPANJE

A. IZBORNA KAMPANJA

Iako je kampanja krenula nekoliko mjeseci prije službenog datuma pokretanja (kroz konvencije, javne skupove i druge stranačke aktivnosti), ona je znatno uzela maha nakon početka službene kampanje, 3. septembra. Kampanja je bila vidljiva u cijeloj zemlji, a posebno u gradovima. Većina stranaka, koalicija i kandidata koristila je tradicionalna sredstva vođenja kampanje, uključujući skupove, bilborde i plakate, distribuciju letaka, obilazak građana od vrata do vrata, kao i štampane i elektronske medije, uključujući internet. Nezaposlenost, navodna korupcija, izgradnja puteva, zdravstvena i obrazovna reforma bile su među temama kampanje. Pitanja ustavne reforme i etničke podjele koje stoje iza toga i dalje su, međutim, bila sveprisutna.

---

⁴² Tako npr. korištenje stavki na biračkom spisku pojedinaca koji zapravo ne borave u Brčkom ili na drugi način neaktivnih glasača ili izborni inženjering političkih stranaka, koji su mogli te glasače bez glasačke opcije angažirati da izaberu opciju u skladu s posebnim interesima samih tih stranaka.

⁴³ Godine 2006. glasači su mogli izraziti svoju glasačku opciju i na dan izbora.

⁴⁴ Da bi se natjecalo za Predsjedništvo BiH, trebalo je 3.000 potpisa. Politički subjekti koji nisu bili zastupljeni u Predstavničkom domu BiH trebali su prikupiti 3.000 potpisa da bi se natjecali za Predstavnički dom BiH, a 2.000 potpisa za entitetske predstavničke domove. Za nezavisne kandidate tražena je polovina tog broja.

⁴⁵ Još tri koalicije, pet stranaka i šest nezavisnih kandidata natjecalo se samo na kantonalnim izborima. Nijedna lista nezavisnih kandidata nije formirana za bilo koju izbornu utrku.

Sve u svemu, atmosfera kampanje bila je konkurentna, ali općenito mirna. Izborni takmaci su općenito mogli voditi svoje aktivnosti kampanje bez ometanja bilo od vlasti, ili od drugih stranaka.⁴⁶ Kampanja je povremeno bila obilježena nacionalističkom retorikom i zapaljivim izjavama nekih izbornih natjecatelja. Kampanja je bila oslobođena tenzija, izuzev jednog ozbiljnog incidenta.⁴⁷ Zabilježeni su elementi negativne kampanje, kao što je distribucija lažnih dnevnih novina s optužbama na račun nekoliko kandidata, pri čemu se oponašao stil i dizajn jedne od najvećih dnevnih novina u vlasništvu jednog od kandidata.⁴⁸ HDZBiH i HDZ 1990 optuživali su se međusobno da namjerno oštećuju izborne plakate i žalili su se o tome CIK-u.

Jedna od karakteristika kampanje bila je prisustvo političkih lidera iz susjednih država, što je jedan broj učesnika u kampanji kritizirao.⁴⁹ Na dan 29. septembra Boris Tadić, predsjednik Srbije, prisustvovao je skupu koji je organizirao SNSD u Doboju i podržao kandidate te stranke. On je posjetio RS u svojstvu predsjednika Demokratske stranke Srbije. SDP je najavio učešće bivšeg hrvatskog predsjednika Stjepana Mesića na stranačkom skupu u Tuzli, ali ta posjeta nije realizirana.

U svojim kontaktima s IPM-om OSCE/ODIHR-a političke stranke i kandidati iznijeli su nekoliko prigovora u vezi s vođenjem kampanje, kako na centralnom tako i na regionalnom nivou. Većina prigovora odnosila se na uništene ili pocijepane plakate.

Većina stranaka izrazila je opće povjerenje u izbornu administraciju. Iako se nekoliko stranaka žalilo IPM OSCE/ODIHR-u na kršenje izbornih propisa, kao što je kupovina glasova ili glasanje na više mjesta, one nisu formalno uložile prigovor, niti su podnijele bilo kakve službene dokaze prije dana izbora. Svoje nedjelovanje su opravdali nepovjerenjem u sudstvo.

Tokom kampanje mnoge političke stranke su prenijele IPM OSCE/ODIHR-u zabrinutost zbog velikog broja nevažećih glasačkih listića, pri čemu su zapazile da je to moglo imati efekta na rezultate izbora. To je bilo intenzivirano nakon izbornog dana, kada je 9,51 posto nevažećih glasačkih listića prijavljeno u vezi sa izborom za srpskog člana tročlanog Predsjedništva BiH i sličan visoki procent kod izbora za bošnjačkog i hrvatskog člana tročlanog predsjedništva RS-a.

Sagovornici IPM OSCE/ODIHR-a stalno su se žalili na pristrano medijsko pokrivanje. Nekoliko političkih stranaka izražavalo je u nekoliko navrata zabrinutost zbog nepostojanja jednakog pristupa medijima za opoziciju ili manje stranke. IPM OSCE/ODIHR-a je zapazio da su kandidati koji vrše službenu funkciju imali prednost kad je u pitanju izvještavanje medija.

B. FINANSIRANJE KAMPANJE

Sistem finansiranja kampanje utvrđen je Izbornim zakonom BiH⁵⁰ te Zakonom o finansiranju političkih stranaka BiH, RS-a i Distrikta Brčko, kao i drugim zakonima, kao što je Zakon o

---

⁴⁶ IPM OSCE/ODIHR-a pratio je 35 najvažnijih skupova, koje su nekad predvodile vođe političkih stranaka, kao što je SBiH, SDP, SNSD, SDA, SDS, Socijaldemokratska unija (SDU), NSRZB, HDZ 1990 i SBB.

⁴⁷ U noći 19. septembra u Orašju je bilo pucnjave na kuću dvojice funkcionera HDZ-a 1990 (jedan od njih je bio federalni ministar i kandidat za Predstavnički dom FBiH) i na lokalne urede HDZ-a 1990.

⁴⁸ Na dan 1. oktobra objavljen je list nazvan *Bosanska stvarnost* (navodno ga je objavila SDA) u besplatnom tiražu od 150.000 primjeraka. Ličio je na *Dnevni avaz*, dnevni list u vlasništvu Fahrudina Radončića, lidera SBB-a i kandidata za Predsjedništvo BiH.

⁴⁹ SDA je izjavila da su se srpski i hrvatski političari miješali u unutrašnja pitanja BiH.

⁵⁰ Službeni list BiH br. 22/00, 102/09, 54/10.

sukobu interesa BiH i Zakon o upravnom postupku BiH. FBiH nije usvojila nijedan zakon o finansiranju političke kampanje.

Zakon o finansiranju političkih partija BiH iz 2000. godine dopunjen je u julu 2010., čime je udvostručen limit donacija koje pravni subjekti daju političkim strankama, dok je zadržan limit donacija pojedinaca. Zakon obavezuje političke stranke da daju izjavu o svojim računima te prijave svaku donaciju iznad 100 KM (50 eura).

Prema Izbornom zakonu, svi kandidati koji se natječu za položaj izabranog zvaničnika na državnom i entitetskom nivou prijavljuju svoje imovinsko stanje izjavom dostavljenom CIK-u najkasnije 15 dana nakon što njihova kandidatura bude prihvaćena. Izabrani kandidati, izuzev onih na državnom i entitetskom nivou, to moraju učiniti u roku od 30 dana od objavljivanja verifikacije njihovih mandata. Nakon okončanja mandata, svi izabrani kandidati dostavljaju i ažuriranu izjavu o imovinskom stanju. Iako CIK objavljuje te izjave o imovinskom stanju na svojoj web stranici, on nije odgovoran za njihovu tačnost, niti za bilo kakve prigovore vezane za to.⁵¹

Tokom ovih izbora odvijala se velika javna debata o pitanju finansiranja kampanje. Neki politički subjekti izrazili su nezadovoljstvo propisima o finansiranju kampanje i nepostojanjem transparentnosti. Po njima, ti propisi su pretjerano restriktivni u pogledu limita donacija i diskriminirajući protiv stranaka koje nisu zastupljene u zakonodavnim tijelima BiH.

Po zakonu se od kandidata ne zahtijeva da otkriju kako se finansira njihova kampanja te prihodi i rashodi prije dana izbora. Zakon nalaže da finansijski izvještaj za kampanju treba podnijeti 30 dana nakon objavljivanja službenih rezultata izbora. Nadalje, zakonski nije jasno definirano šta predstavlja aktivnosti kampanje. Nema jasne razlike između rashoda koje treba smatrati troškovima kampanje i redovnih, operativnih troškova, političkih stranaka u toku kampanje. U praksi, iznosi koje su prijavile političke stranke uključuju nekoliko općih kategorija i ukupne sume. To onemogućava nezavisnu verifikaciju nivoa troškova kampanje.

Odjel za reviziju CIK-a odgovoran je za provjeru i kontrolu finansijskih izvještaja koje im podnesu političke stranke i za podnošenje izvještaja CIK-u o bilo kakvim neregularnostima.⁵² Ako neka politička stranka ne podnese izvještaj, to može dovesti do oduzimanja prava kandidiranja na sljedećim izborima. CIK može odlučiti da po službenoj dužnosti istraži bilo kakvu sumnju u pogledu kršenja zakona o finansiranju političkih stranaka ili djelovati po službenom prigovoru. CIK može nametnuti sankcije, na koje se žalbe mogu podnijeti Žalbenom vijeću.⁵³ Glavni problem na ovom planu i dalje je neprovođenje zakona, te se, stoga, čini kako odredbe nemaju nikakav odvrćajući efekt.

U praksi, revizorske istrage dugo traju uglavnom zbog nedovoljnih sredstava i nedovoljnog broja službenika.⁵⁴ Prema tome, CIK objavljuje revizorske izvještaje izvjesno vrijeme nakon izbora,

---

⁵¹ Članovi 15.7-9. Izbornog zakona.

⁵² Član 14. Zakona o finansiranju političkih partija.

⁵³ Sistem sankcija reguliran je Izbornim zakonom i novčane kazne mogu ići do 10.000 KM (5.000 eura), dok Zakon o finansiranju političkih partija nameće novčane kazne do trostrukog iznosa nezakonito dobijenog novca. Za bilo kakav tip kršenja, CIK koristi administrativne i novčane sankcije koje su utvrđene u Izbornom zakonu BiH. Prema članu 16. Zakona o finansiranju političkih partija BiH uspostavlja se Žalbeno vijeće kao je specifično tijelo uspostavljeno da bi rješavalo o žalbama na odluke CIK-a o finansiranju političkih partija.

⁵⁴ Revizorski odjel CIK-a čini sedam članova.

čak i nekoliko godina kasnije.⁵⁵ Štaviše, iako se u revizorskim izvještajima registrišu neregularnosti, CIK-u treba znatno vrijeme da odluči i objavi sankcije.⁵⁶ Ovaj nedostatak hitne intervencije i aktivne reakcije doveo je do toga da je percepcija javnosti da politički subjekti prolaze nekažnjeno u slučaju finansijske neodgovornosti.

IX. MEDIJI

A. MEDIJSKI PROSTOR

Medijski prostor u BiH je raznolik i kompleksan jer uključuje oko 200 licenciranih radiotelevizijskih stanica i 100 štampanih medija. Sistem javnih radiotelevizija čine tri emitera organizacije (svaki sa radio i TV stanicom), od kojih jedan djeluje na državnom a dva na entitetskom nivou, pri čemu oba pokrivaju više od 70 posto teritorije BiH.⁵⁷ Nadalje, ima više od 60 radiostanica i 16 javnih TV kanala koji emitiraju lokalni program.⁵⁸ Od svih privatnih radiotelevizija, OBN i TV Pink BiH su TV kanali s najširoom teritorijalnom pokrivenošću - oko 60 posto teritorije zemlje. List *Dnevni avaz* ima najveći procijenjeni dnevni tiraž od oko 50.000 primjeraka.

Nekoliko IPM OSCE/ODIHR-ovih sagovornika izrazilo je zabrinutost zbog mogućih veza između medija i političkih elita, što može utjecati na uređivačku nezavisnost. Izražena je zabrinutost i zbog finansijske podrške (koja iznosi nekoliko miliona KM) koju je Vlada RS-a dodijelila u julu 2010. javnim i privatnim medijima sa sjedištem u RS-u, koja je, čini se, bila dodijeljena selektivno u osjetljivom predizbornom periodu.⁵⁹

B. MEDIJSKI REGULATORNI OKVIR

Izborni zakon dopunjen CIK-ovim propisima pruža sveobuhvatan pravni okvir za medijsko pokrivanje izbora. Elektronski mediji moraju izvještavati o predizbornim aktivnostima i poštovati principe uravnoteženosti, pravičnosti i nepristranosti. Državni zvaničnici koji se natječu na izborima ne smiju biti privilegirani nad njihovim konkurentima, a radiotelevizijske stanice trebaju izbjeći spominjanje njihove kandidature ili stranačke pripadnosti kada izvještavaju o njihovim službenim aktivnostima.

Prema propisima CIK-a, u periodu službene kampanje javne radiotelevizijske kuće moraju dodijeliti bar tri minute besplatnog vremena svakom političkom subjektu na jednakoj osnovi. Tokom ovog perioda politički subjekti mogu kupiti i vrijeme za oglašavanje do najviše 30 minuta na svakom javnom i najviše 60 minuta na svakom privatnom radiotelevizijskom mediju sedmično.

---

⁵⁵ Revizorski izvještaj o finansiranju kampanje za općinske izbore 2008. završen je u martu 2010. a objavljen u junu 2010.

⁵⁶ Za općinske izbore 2008. jedna je politička stranka primila višak donacija od pola miliona KM (250.000 eura), ali nikakve sankcije nisu donesene do trenutka izrade ovog izvještaja.

⁵⁷ BHRT djeluje na državnom nivou; RTVFBiH je primarno usmjeren na FBiH, a RTRS se uglavnom prenosi u RS-u.

⁵⁸ Prema RAK-u, <http://www.rak.ba/bih/index.php?uid=1273787247>.

⁵⁹ Misija OSCE-a u BiH - Follow-up Report on BiH Media and Media Regulators Under Pressure, objavljeno 23. septembra 2010, <http://www.oscebih.org/documents/17160-eng.pdf>.

RAK regulira radiotelevizijski sektor i odlučuje o prigovorima vezanim za medije, kako tokom tako i izvan perioda kampanje; on može nametnuti sankcije kao što je opomena, novčana kazna, suspenzija emitiranja i oduzimanje licence. Ovlast ove agencije je donekle oslabljena nakon što njen generalni direktor nije potvrđen na tom mjestu još od 2008. godine.⁶⁰ Štampani mediji djeluju uveliko na temelju samoreguliranja i principa koji su utvrđeni u Kodeksu za štampu BiH. Prigovore u pogledu izvještavanja treba da rješava Vijeće za štampu BiH, samoregulatorno tijelo koje objavljuje zakonski neobavezujuće odluke u medijima.

Petnaest prigovora vezanih za izbore dostavljeno je RAK-u u periodu kampanje. Od njih su tri odbijena prije dana izbora.⁶¹ RAK je obavijestio IPM OSCE/ODIHR-a da su od svih dobijenih prigovora dva najviše zabrinjavala (dvije lokalne javne TV kuće koje navodno nisu omogućile jednako besplatno vrijeme emitiranja političkim subjektima). Ta dva slučaja, međutim, bila su također među onih 12 koji su na dan izbora i dalje ostali neriješeni.⁶² Taj relativno mali broj zvaničnih prigovora u suprotnosti je s brojnim usmenim prigovorima uloženim u vezi s neadekvatnim pristupom medijima za kandidate ili općim prigovorima o medijskoj pristranosti.

C. REZULTATI MONITORINGA MEDIJA

Tokom perioda kampanje (od 3. septembra do 2. oktobra) IPM OSCE/ODIHR-a proveo je monitoring medija u emisijama u najgledanijim terminima TV stanica i sadržaje novina o izborima i kampanji.⁶³ Raznovrsna gledišta koja su izražavali mediji pružila su biračima priliku da budu dobro informirani prilikom glasanja. Izvještavanje o kampanji, međutim, nije nudilo dubinsku analizu platformi kampanje, a populistička retorika je dominirala nad suštinskim pitanjima. Glavne stranke su u velikoj mjeri koristile plaćeno vrijeme za oglašavanje u medijima u posljednjoj sedmici kampanje.

Radiotelevizijske organizacije su pružile subjektima koji su se kandidirali na izborima istinsku priliku da prenesu svoju poruku biračima u glavnim debatama. Tokom kampanje nacionalni javni TV kanali emitirali su više od 40 debata, usmjerenih na političke subjekte i kandidate koji su se natjecali u predsjedničkoj utrci. Neki kandidati iz vladajućih stranaka često su odlučivali da ne učestvuju u tim debatama.

Nacionalni javni mediji poštovali su pravne zahtjeve za dodjelu besplatnog emitiranja za političke subjekte kako bi prenijeli poruke svoje kampanje biračima. Kao što se to zahtijeva, radiotelevizijske kuće uspostavile su redosljed pojavljivanja žrijebom i dodijelile termine pod jednakim uslovima. Kandidati su imali priliku koristiti tri minute emitiranja na BHTV1, dok su FTV i RTRS ponudili respektivno po tri i pet minuta.

Mnogi radiotelevizijski mediji odlučili su izvještavati o dnevnim dešavanjima u kampanjama u sklopu posebnog izbornog programa (*Izborne hronike*) u kasnim večernjim satima, dok su

---

⁶⁰ Prema Zakonu o komunikacijama, generalnog direktora bira Vijeće RAK-a a odobrava Vijeće ministara. Diskusija vezana za etničku pripadnost u vezi s popunjavanjem ovog mjesta rezultirala je time da još uvijek nema odluke o imenovanju.

⁶¹ Dvije žalbe su odbijene jer su se odnosile na programe emitirane van vremena kampanje, a jedna je odbijena zato što je bila neutemeljena.

⁶² Član 45. Zakona o komunikacijama 2003., koji se tiče rješavanja prigovora od RAK-a, ne postavlja nikakve konkretne rokove te specificira da 'agencija nastoji riješiti prigovore u razumnom vremenskom roku'.

⁶³ IPM OSCE/ODIHR-a pratio je najgledanije programe državne javne televizije BHT1, javne televizije FTV u FBiH i televizije RTRS u RS-u, kao i četiri privatna kanala - OBN, NTV Hayat Sarajevo, TV1 i TVBN, te programe vijesti privatne TV Pink BiH. Praćen je i sadržaj listova *Dnevni avaz*, *Dnevni list*, *Glas Srpske*, *Nezavisne novine* i *Oslobođenje*.

informativni programi, koje gleda šira publika, nudili samo ograničeno pokrivanje kampanja. Informativni programi su pažnju usmjeravali na pokrivanje rada vlada i državnih zvaničnika, od kojih su mnogi bili i kandidati na izborima. Sve u svemu, mediji su poštovali zabranu eksplicitnog spominjanja stranačke pripadnosti predstavljenih zvaničnika, koji su bili istovremeno i izborni kandidati. Izvještavanje o kandidatima na praćenim privatnim medijima znatno se međusobno razlikovalo, što odražava ne samo intenzitet aktivnosti kampanje stranaka u raznim geografskim područjima nego ponekad i podršku određenim političkim opcijama.

Sve u svemu, BHTV1 je ponudio neutralno pokrivanje političkih aktera. Njegovi informativni programi fokusirali su se na aktivnosti javnih organa, pri čemu je zvaničnicima iz RS-a posvećivano manje pažnje nego predstavnicima struktura BiH i FBiH. Javna TV BHT1 nije pokrivala dešavanja u kampanji izvan svojih informativnih programa, ali je emitirala brojne debate.

Pristranost u prilog zvaničnika, nosilaca vlasti, primijećena je u informativnim programima RTRS-a, gdje su vlada RS-a, premijer i predsjednik zajedno zauzimali oko 50 posto izvještaja, pri čemu je sve bilo pozitivno, ili neutralno. RTRS-ova *Izborna hronika* prezentirala je više od 30 kandidata, među kojima su dvije stranke, SNSD i SzDS⁶⁴, zauzimale oko 10 posto termina svaka u tim programima.

Programi vijesti i aktuelnosti emitirani na javnom emiteru u FBiH, FTV-u, ponudili su više kritičkog izvještavanja o javnim tijelima vlasti te donekle pokazivali tendenciju iznošenja opozicionih gledišta. Njihove *Izborne hronike* izvještavale su o aktivnostima kampanje oko 35 kandidata, od čega je najveći udio imao SDP (6,5 posto).

Među privatnim radiotelevizijama, TV1, sa sjedištem u Sarajevu (koja je počela emitiranje kao informativni kanal nekoliko dana prije početka kampanje), favorizirala je vladajuće stranke u FBiH, posebno SBiH. Informativni programi TV1 dali su najveći dio termina Vladi FBiH (gotovo 16,8 posto), SBiH (14,5 posto) i SDA (oko 13 posto). Izborne hronike TV1 izvještavale su o preko 30 političkih subjekata iako su najveći udio u pokrivanju imale SBiH (26,5 posto) i SDA (gotovo 9 posto).

Informativni programi TVBN, sa sjedištem u RS-u, bili su usmjereni na politiku RS-a i izvještavanje o njihovim javnim vlastima, koje je bilo uglavnom neutralno. *Izborne hronike* na ovom TV kanalu pružile su najopsežnije izvještavanje o dešavanjima u kampanji od svih praćenih medija, uključujući i javne; TVBN je prvenstveno izvještavao o aktivnostima ključnih političkih subjekata u RS-u, među kojima su SDS i SNSD imali najveći udio.

TV OBN, TV *Hayat* Sarajevo i TV Pink BiH izvještavali su o izborima u znatno manjoj mjeri nego ostali kanali. OBN i TV *Hayat* nisu imali *Izborne hronike*.

Štampani mediji nisu zakonski obavezni da izvještavaju nepristrano niti izbalansirano. Oni su pružili široki dijapazon gledišta, često pokazujući pristranost u prilog ili protiv određenih političkih opcija. *Dnevni avaz*, dnevni list s najvećim tiražom, koji je u vlasništvu predsjednika SBB-a, djelovao je kao glasnogovornik te stranke, čime je pokazao veliku pristranost u prilog SBB-a, koji je dobio gotovo jednu trećinu ukupnog prostora rezerviranog za političko izvještavanje u tom listu, a protiv drugih kandidata; naprimjer SDA i SBiH su zauzeli više od 14 posto prostora izvještavanja i to u izuzetno negativnom svjetlu. *Oslobođenje* je, iako je prezentiralo široki spektar subjekata, prikazivalo SBB u negativnom svjetlu te također bilo

---

64

Savez za demokratsku Srpsku.

kritično prema SNSD-u. Dva lista u RS-u, *Glas Srpske* i *Nezavisne novine*, favorizirala su SNSD i Vladu RS-a. *Dnevni list* je bio usmjeren na aktivnosti stranaka Hrvata, posebno HDZ-a 1990 i HSP-a.

X. UČEŠĆE ŽENA

BiH se obavezala poštivati jednakost spolova na temelju nekoliko međunarodnih ugovora, koji su navedeni i u njenom Ustavu, uključujući Konvenciju UN-a o eliminaciji svih oblika diskriminacije protiv žena (CEDAW).⁶⁵ Zakon o jednakosti spolova BiH omogućava učešće žena na svim nivoima javnog života, uključujući zakonodavna i izvršna tijela.⁶⁶ Efikasni mehanizmi za njegovu provedbu nisu još uvijek u potpunosti uvedeni.⁶⁷ Akcioni plan o jednakosti spolova (GAP) za BiH, usvojen 2006. godine u Vijeću ministara, identificirao je učešće žena u političkom životu i procesima odlučivanja kao jedno od ključnih prioritetnih područja.⁶⁸

Dok su zakonski uslovi vezani za spolnu izbalansiranost na stranačkim listama poštovani, te je 37,7 posto kandidata u izbornim utrkama koje je pratio IMP OSCE/ODIHR-a bile žene,⁶⁹ 43 žene (19,28 posto) izabrane su u tri parlamentarne skupštine. Dvije žene i sedamnaest muškaraca natjecali su se za Predsjedništvo BiH, a jedna žena i osamnaest muškaraca za Predsjedništvo RS-a. Nijedna kandidatkinja nije bila uspješna ni u jednoj od ove dvije predsjedničke utrke.

Nekoliko zagovornika IPM OSCE/ODIHR-a izrazilo je zabrinutost zbog ograničene uloge žena u političkim strankama općenito, kao i zbog nepostojanja interesa stranaka da promoviraju žene kandidatkinje tokom izbornih kampanja. Jedna grupa nevladinih organizacija je provela kampanju u cijeloj zemlji kako bi podigla svijest i ojačala učešće žena na izborima. U programima koje je pratio IPM OSCE/ODIHR-a tek je oko 10 posto radiotelevizijskih programa bilo posvećeno ženama kandidatkinjama. Porodično glasanje je i dalje široko raširena praksa, pogotovo u ruralnim područjima zemlje.⁷⁰

Jedina žena članica CIK-a je istovremeno i njegoova predsjednica. Žene su zauzimale 198 od 515 pozicija u OIK-ima, a predsjedavale u 42.⁷¹

XI. UČEŠĆE NACIONALNIH MANJINA

Ustav BiH daje značajna politička prava na osnovu etničke pripadnosti, ali, kao što je gore navedeno, ne jamči jednako uživanje aktivnog i pasivnog izbornog prava za sve građane bez

⁶⁵ BiH je ratificirala CEDAW 1993. i potom ga unijela u svoj Ustav. Iako Ustav BiH zabranjuje diskriminaciju na osnovu spola (članovi 1.7. i 2.4), u tekstu se ne spominje eksplicitno jednakost spolova.

⁶⁶ Član 20. nalaže da državna tijela na svim nivoima organizacije vlasti, kao i tijela lokalne samouprave, uključujući zakonodavne, izvršne i sudske vlasti, političke partije... osiguraju i promoviraju jednaku spolnu zastupljenost u procesu upravljanja, odlučivanja i zastupanja... pri čemu je jednaka zastupljenost žena i muškaraca postignuta u slučaju kad je jedan od spolova zastupljen sa najmanje 40 posto u tijelima navedenim u stavu 1. ovog člana Zakona o jednakosti spolova BiH 2003., dopunjenog 2009.

⁶⁷ Član 32. glasi da će svi državni i entitetski zakoni, kao i svi drugi odgovarajući propisi, biti usaglašeni sa odredbama ovog zakona, najkasnije šest mjeseci nakon stupanja na snagu ovog zakona.

⁶⁸ GAP je najvažniji pojedinačni strateški dokument za uvođenje jednakosti spolova i rodni pitanja u sve sfere javnog i privatnog života.

⁶⁹ 63 žene (12,3 posto) i 450 muškaraca je predvodilo kandidatske liste.

⁷⁰ Dvadeset četiri posto posjećenih biračkih mjesta.

⁷¹ Povećanje od 28,5 posto u odnosu na 2006., kada je samo 30 OIK-a imalo žene za predsjedavajuće. Član 2.14. Izbornog zakona BiH glasi da 'sastav izborne komisije općenito odražava jednaku zastupljenost oba spola'.

obzira na njihovu etničku pripadnost. Drugi važni zakoni na ovom planu uključuju Zakon o zaštiti nacionalnih manjina BiH i Zakon protiv diskriminacije.

Sedamnaest manjinskih grupa službeno je priznato u BiH kao nacionalne manjine.⁷² Većina tih manjina su brojačno veoma male.⁷³ Najzastupljenija manjina su Romi sa oko 9.000 ljudi prema popisu stanovništva iz 1991. Široko zastupljeno gledište je da je njihov stvarni broj znatno veći, pri čemu procjene variraju između 30.000 i 100.000. IPM OSCE/ODIHR-u je skrenuta pažnja da unatoč nastojanjima da se Romima osigura izdavanje ličnih dokumenata još uvijek postoji nepoznat broj glasača Roma bez lične karte.

Između 3.900 kandidata koji su se natjecali u praćenim izbornim utrkama samo jedan kandidat je bio predstavnik manjine, 139 ih je bilo iz reda 'ostalih' a 28 'neopredijeljenih'. Prema informacijama dostupnim IPM OSCE/ODIHR-u nekolicina kandidata koji su se izjašnjavali kao Romi natjecali su se u raznim izbornim utrkama.

XII. DOMAĆI I MEĐUNARODNI POSMATRAČI

Prema Izbornom zakonu postoje domaći i međunarodni posmatrači akreditirani kod CIK-a. Domaće grupe koje nisu stranački svrstane mogu posmatrati izbore na osnovu izjave da njihova organizacija ne vodi nikakve aktivnosti u ime neke političke stranke.

Ove opće izbore primarno su pratili predstavnici političkih subjekata. Ukupno 53.738 tih posmatrača certificirano je u OIK-ima. Usto, CIK je certificirao još 106 pojedinaca da prate njegov rad u GCBG-u u Sarajevu.

Broj domaćih posmatrača iz civilnog društva bio je ograničen. Registrirano je ukupno 779 posmatrača koji su predstavljali 20 nevladinih organizacija (NVO). Ova brojka je pet puta manja od one na prethodnim općim izborima, kada su nevladine organizacije bile organizirane kroz zajedničke aktivnosti. Čini se da je ta razlika izazvana padom finansijskih sredstava, dok su predstavnici nekih nevladinih organizacija izrazili mišljenje da je taj manji broj domaćih posmatrača utjecao na transparentnost procesa. Usto, neke istaknute nevladine organizacije navele su da su svoj primarni interes prebacile s praćenja izbora na druge aspekte, kao što je praćenje rada izabranih zvaničnika u periodu između izbora.

Na dan izbora, posmatrači iz političkih stranaka su registrirani na više od 97% posjećenih biračkih mjesta, a posmatrači iz nevladinog sektora na samo 10 posto.

XIII. PRIGOVORI I ZAHTJEVI

Propisi koji se odnose na sistem prigovora i zahtjeva utvrđeni su u Izbornom zakonu, Zakonu o upravnom postupku BiH, kao i Uputi CIK-a.⁷⁴ Pravni okvir za prigovore i zahtjeve je

---

⁷² Državni zakon o zaštiti prava osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama (2003, dopunjen 2005) navodi Albance, Crnogorce, Čehe, Italijane, Jevreje, Mađare, Makedonce, Nijemce, Poljake, Rome, Rumune, Ruse, Rusine, Slovake, Slovence, Turke i Ukrajinice.

⁷³ Posljednji popis iz 1991. pokazuje da 17 nacionalnih manjina ukupno čine 0,8 posto stanovništva, dok 'ostali' čine 2,4, a 'Jugoslaveni' 5,6 posto.

⁷⁴ Uputa CIK-a o postupcima za rješavanje prigovora i zahtjeva dostavljenih CIK-u i izbornim komisijama (29. aprila 2010, dopunjeno 17. juna 2010).

sveobuhvatan i osigurava pravo kandidata da traže učinkovit i blagovremen pravni lijek. Amandmanima na Izborni zakon iz 2006. taj sistem je u velikoj mjeri pojednostavljen: npr. prigovore primaju OIK-i ili CIK, zavisno od pravne prirode navodnog kršenja. Na prvostepene odluke OIK-a može se žaliti CIK-u. Sve odluke CIK-a mogu biti predmetom sudske revizije pred Žalbenim vijećem Suda BiH. Sudski organi mogu također pokrenuti istragu po službenoj dužnosti.

Općenito, CIK je kompetentno procesuirao prigovore vezane za izbore, ali nije uvijek poštovao zakonske rokove. Dodatni zadatak CIK-a da istražuje i odlučuje o mogućem sukobu interesa izabranih i imenovanih zvaničnika predstavljao je teret za rad komisije i njenog pravnog odjela, pogotovo uoči samih izbora.

Nadalje, CIK nema jednoobraznu i sistematičnu bazu podataka prigovora jer nema centraliziranu bazu podataka svih prigovora uloženi u BiH. OIK-i također ne arhiviraju sistematski svoje prigovore, niti upućuju kopije prigovora ili odluka CIK-u.

Zakon ne regulira pravo na javnu raspravu po prigovorima i žalbama, što umanjuje transparentnost. CIK može provesti rasprave tokom svojih sjednica,⁷⁵ ali on tu mogućnost nije koristio tokom izbora 2010. godine.

Tokom perioda u kojem je IPM OSCE/ODIHR-a posmatrao izbore podneseno je ukupno 247 prigovora. Unatoč malom broju prigovora, zabilježeno je da su se CIK i OIK-i suočavali sa sve većim teškoćama u ispunjavanju zakonskih rokova i odlučivanju o prigovorima što se primicao dan izbora, a pogotovo tokom postizbornog perioda.

Prije dana izbora podneseno je ukupno 110 prigovora CIK-u i OIK-ima. Od toga su 53 podnesena prije perioda izborne kampanje i svi su bili propisno procesuirani, iako zakonski rokovi nisu uvijek poštovani. Većina prigovora je bila manjeg značaja. Odlučeno je da se izreknu tri novčane kazne za kršenje propisa vezanih za plaćene oglase.

Prema CIK-u, tokom perioda izborne kampanje podneseno je 57 prigovora. Od toga je 41 podnesen OIK-ima. OIK-i su odbacili 27 prigovora (11 kao neosnovane, 3 prigovora nisu bila blagovremeno podnesena, a 13 zbog proceduralnih grešaka). OIK-i su u tri slučaja naložili stranama da uklone nezakonite plakate te dosudili novčane kazne u preostala tri slučaja. U vrijeme izrade ovog izvještaja, preostalih osam slučajeva je još uvijek procesuirano. Sedam žalbi je priloženo CIK-u protiv odluka OIK-a; pet njih je odbačeno kao neosnovane, dvije su prihvaćene, te je OIK-ima naloženo da ponove odgovarajuće procedure (jedan slučaj je također uključivao i odluku o novčanoj kazni).⁷⁶ Ostale tri se još uvijek procesuiraju. Šesnaest prigovora je dostavljeno CIK-u, uglavnom vezanih za uvredljiv jezik tokom kampanje; CIK je odbacio 12 kao neosnovane, našao osnova za tri i odlučio o sankciji.⁷⁷ Jedan se još procesuirao u vrijeme pisanja ovog izvještaja.

Za sve prigovore uloženo je sedam žalbi Žalbenom vijeću Suda BiH, što odražava sve veće povjerenje u odluke CIK-a. Sve su bile odbačene.

---

⁷⁵ Član 6.6.5. Izbornog zakona BiH.

⁷⁶ OIK je kaznio SDA sa 3.000 KM (1.500 eura) zato što je stavila plakate na vrata dječijih vrtića. CIK je smanjio kaznu na 1.000 KM.

⁷⁷ Jedan kandidat Bosanske stranke je kažnjen tri puta, ukupno 12.500 KM (6.250 eura), zato što je spriječio novinare u radu i vrijeđao učesnike u televizijskoj emisiji koristeći zapaljiv jezik prema drugom političkom subjektu i u političkim govorima.

Dan pred izbore podneseno je 16 prigovora za navodna kršenja izborne šutnje;⁷⁸ četiri je CIK odbacio kao neosnovana, a ostali se još uvijek razmatraju bez obzira na zakonski rok od 48 sati.

XIV. DAN IZBORA

Dan izbora odvijao se u sređenoj i mirnoj atmosferi. Nisu primijećeni ozbiljni incidenti tokom procedure otvaranja biračkih mjesta ili prebrojavanja glasova. Birački odbori su općenito bili otvoreni i spremni na saradnju s posmatračima. Međunarodni posmatrači zapazili su nekoliko potencijalnih slučajeva pokušaja prevare.⁷⁹

Otvaranje je praćeno na 146 biračkih mjesta. Taj proces posmatrači su procijenili kao ‘dobar’ ili ‘vrlo dobar’ u 135 slučajeva iako sve procedure nisu u potpunosti poštovane. Posebno, formular na kojem su BO-i trebali izračunati broj dobijenih glasačkih listića i serijske brojeve plastičnih sigurnosnih traka koje se koriste da se osiguraju glasačke kutije nije bio ispunjen u 23 odnosno 22 posmatrana slučaja respektivno. U sedam slučajeva nije pokazana prazna glasačka kutija i nije bila propisno zapečaćena. Samo jedan BM je ocijenjen kao ‘vrlo loš’.

CIK je prijavio da su svi BM-i otvoreni na dan izbora. Većina BM-a otvorena je na vrijeme; međutim, 16 posmatranih BM-a otvoreno je sa više od 15 minuta zakašnjenja zbog preduge procedure otvaranja. Prema propisima CIK-a, BO je morao ručno prebrojati sve dobijene glasačke listiće i unijeti podatke u protokole, što je doprinijelo kašnjenju prilikom otvaranja.

Međunarodni posmatrači procijenili su proces glasanja kao ‘dobar’ ili ‘vrlo dobar’ na 95 posto posjećenih BM-a. Nije bilo regionalnih varijacija u ukupnoj ocjeni. Negativne ocjene su zasnovane uglavnom na nepropisnoj provedbi izbornih procedura i razumijevanja procesa glasanja od glasača. Također, kršenje tajnosti glasanja primijećeno je na 17 posto posjećenih BM-a, što je uključivalo slučajeve kada glasači nisu propisno presavili glasačke listiće prije ubacivanja u kutije.⁸⁰ Proceduralni problemi su primijećeni na 15 posto posjećenih BM-a, uključujući brojeve pečata na glasačkim kutijama koji nisu bilježeni na odgovarajućem formularu (6 posto) ili glasačke kutije koje nisu propisno zapečaćene (3 posto).

Porodično ili grupno glasanje je bilo široko rašireno u cijeloj zemlji (24 posto posmatranih BM-a), pogotovo u ruralnim područjima. Pored toga, posmatrači su zapazili raširenu praksu pomaganja pri glasanju, što je zakonom predviđeno za slijepu, fizički onesposobljenu ili nepismenu glasače. Iako zakonske procedure propisuju da jedna osoba može pomagati samo jednom biraču, međunarodni posmatrači su zapazili da su isti pojedinci pomagali nekolicini različitih birača (3 posto posjećenih BM-a).

Prevelika gužva primijećena je u 9 posto slučajeva, uglavnom zbog nepropisnog rasporeda prostorije BM-a (6 posto) ili neadekvatnih prostorija. Glasanje za drugoga primijećeno je u 5 posto posjećenih BM-a. Transparentnost procesa ocijenjena je kao ‘dobra’ ili ‘veoma dobra’ u 95 posto slučajeva.

---

⁷⁸ Član 7.4. Izbornog zakona BiH. Izborna šutnja počinje 24 sata prije otvaranja glasanja.

⁷⁹ Pokušaj glasanja na više biračkih mjesta primijećen je na BM-u 013 u Grudama, a moguće ubacivanje glasačkih listića predsjedavajućeg BO-a je primijećeno na BM-u 073B u Brčkom. Na 11 BM-a međunarodni posmatrači su imali razumnu sumnju da su jedan ili više pojedinačnih glasača koristili mobilni telefon ili digitalne kamere kako bi, pretpostavlja se, snimio ispunjene glasačke listiće.

⁸⁰ Glavni kandidat u jednoj predsjedničkoj utrci obilježio je svoj glasački listić pred televizijskim kamerama.

Brojanje je praćeno na 128 BM-a. Proces brojanja proveden je u prisustvu posmatraća iz političkih stranaka (na 100 od 104 posjećena BM-a). Trajalo je cijelu noć zbog detaljnih i kompleksnih procedura i četiri različita tipa glasačkih listića koje je trebalo izbrojati na svakom BM-u. BO je morao brojati glasove propisanim redoslijedom (prvo za Predsjedništvo BiH), što se u velikoj mjeri poštovalo.

Proces brojanja ocijenjen je kao 'dobar' ili 'vrlo dobar' na 112 posmatranih BM-a (od 123 izvještaja). Iako su brojne proceduralne greške primijećene tokom brojanja, ne čini se da su one imale utjecaja na opću ocjenu procesa. Takve proceduralne greške uglavnom su se odnosile na djelomično neprovođenje detaljnih zakonom propisanih koraka prilikom utvrđivanja izbornih rezultata ili njihovo obavljanje propisanim redoslijedom: BO-i nisu registrirali broj neiskorištenih glasačkih listića prije otvaranja glasačkih kutija u 20 slučajeva, a broj glasača koji su glasali nije utvrđen prebrojavanjem potpisa na glasačkim listićima u 14 slučajeva. Međunarodni posmatrači nisu zapazili, međutim, nijedan slučaj namjernog poništavanja ili drugog oblika falsificiranja glasova birača od članova BO-a ili posmatraća. Međunarodni posmatrači ocijenili su glasanje kao 'vrlo loše' na tri BM-a.⁸¹

Službeni formular koji se tiče broja primljenih, iskorištenih i neiskorištenih i uništenih glasačkih listića nije bio završen na 46 BM-a i nisu ga potpisali svi članovi BO-a na 31 BM-u. U 33 slučaja (od 124 izvještaja) BO je imao problema u kompletiranju protokola o rezultatima, a u 19 slučajeva rezultati se nisu slagali. Protokole s rezultatima prethodno su potpisali članovi BO-a na 19 posmatranih biračkih mjesta, međutim posmatrači nisu zapazili nijedan slučaj namjernog falsificiranja protokola s rezultatima.

Općenito, transparentnost procesa prebrojavanja poštovana je u većini slučajeva i ocijenjena pozitivno od međunarodnih posmatraća na 116 BM-a. Kršenje zakona⁸² predstavljalo je to što kopije protokola s rezultatima nisu osigurane međunarodnim posmatračima u 70 slučajeva te to što rezultati nisu predloženi javnosti na 26 BM-a, čime je znatno smanjena transparentnost izbornih rezultata na nivou BM-a.

Na završetku glasanja CIK je objavio izlazak od 56,28 posto. Izlazak birača je bio nešto viši u FBiH (56,42 posto) u poređenju s RS-om (55,64 posto).

XV. OBJAVLJIVANJE REZULTATA I DEŠAVANJA NAKON IZBORA

A. TABELARNI PRIKAZ I OBJAVLJIVANJE REZULTATA

CIK je razradio detaljne procedure za obradu izbornih rezultata. U prvoj fazi, odmah nakon što su BO-i predali rezultate za Predsjedništvo BiH OIK-ima, OIK-i su počeli unositi izborne rezultate u integrirani izborni informacijski sistem koji je vodio CIK. Čini se da je novi sistem unošenja podataka za tabelarni prikaz rezultata dobro funkcionirao, što je omogućilo CIK-u da dobija i objavljuje preliminarne rezultate tokom izborne noći. CIK je objavio preliminarne rezultate za Predsjedništvo BiH u 23 sata u izbornoj noći, a djelomične rezultate za sve izborne utrke do 9 sati sljedećeg dana. Preliminarni rezultati podijeljeni po BM-ima počeli su se pojavljivati na web stranici CIK-a nakon zatvaranja glasanja, međutim zbog velikog opterećenja web stranica CIK-a je povremeno bila dostupna i uz vrlo teško povezivanje, čime je praktično bila nedostupna do 6. oktobra.

---

⁸¹ BM 026 u Cazinu, BM 010 u Brezi i BM 011 u Hadžićima.

⁸² Član 5.26.2. Izbornog zakona.

Bilo je nekih razlika u tome kako su OIK-i prikupljali protokole s izbornim rezultatima od BO-a, što se uglavnom dešavalo zbog nedostatka formaliziranih uputa CIK-a. Neki OIK-ovi su angažirali 'koordinatore' da posjećuju BO-e tokom noći kako bi prikupili protokole s rezultatima s BM-a, dok su drugi OIK-i zahtijevali od članova BO-a da im predaju protokole. U nekoliko posmatranih slučajeva OIK je vratio protokole BO-u nakon što je primijetio probleme u vezi sa savnjivanjem brojki kako bi se ispravile greške.⁸³

Tabelarni prikaz rezultata kod OIK-a je, čini se, bio dobro organiziran i transparentan, pri čemu su članovi OIK-a dobro razumjeli procedure. Uslovi i resursi za tabelarni prikaz su, čini se, bili dovoljni, međutim u nekoliko slučajeva transparentnost procesa je bila smanjena zbog ograničenog prostora.⁸⁴ Domaći posmatrači, uključujući posmatrače političkih stranaka, općenito nisu bili prisutni na OIK-ima tokom procedure izrade tabelarnog prikaza. Međunarodni posmatrači su imali neograničen pristup i dobru saradnju s OIK-ima. Nije bilo prijava incidenata ni u jednom OIK-u tokom izrade tabelarnog prikaza.

CIK je na svoju web stranicu postavio i broj nevažećih glasačkih listića, također razvrstan prema BM-ima. Procent nevažećih glasačkih listića za Predsjedništvo BiH bio je 9,86 u RS-u i 6,82 u FBiH. Na dan 5. oktobra CIK je odgovorio na navode određenih političkih stranaka i zabrinutost u medijima zbog visokog broja nevažećih glasačkih listića, objasnivši kako je veliki broj nevažećih glasačkih listića bio prazan najvjerovatnije zato što su birači time htjeli izraziti protest prilikom glasanja (to je bio slučaj i na prethodnim izborima).⁸⁵ Na dan 20. oktobra CIK je odlučio da po službenoj dužnosti ispita i ponovo prebroji nevažeće glasačke listiće za izbore za Predsjedništvo RS-a za svako od 2.101 biračkog mjesta u RS-u, te pozvao nevladine organizacije i kandidate da prate taj proces. Kao rezultat, CIK je utvrdio da nije bilo bitnih razlika između inicijalnog i ponovno prebrojanog broja nevažećih glasačkih listića.

Ukupno 6.503 koverta s glasovima za jednu ili više izbornih utrka je isključeno iz prebrojavanja glasova, uglavnom zato što nije bilo kopija ličnih karata ili glasači nisu potpisali aplikaciju za glasanje.

CIK je javno objavio da je odlučan istražiti sve navode o neregularnostima tokom procesa glasanja i prebrojavanja glasova. Zakon, međutim, ne obavezuje CIK da razmotri sporne ili na drugi način problematične BM-e do određenog roka. CIK je također tvrdio da ne treba obavljati bilo kakvo ponovno prebrojavanje ako ukupna količina osporenih glasačkih listića ne utječe na dodijeljene mandate.⁸⁶ Ovaj argument je, međutim, problematičan budući da je CIK mogao sam odlučiti o broju ponovnih glasanja koja je trebalo obaviti i prema tome o broju potencijalno pogođenih mjesta osvojenih na izborima.

Jedini zakonski propisani rok za CIK je objavljivanje konačnih rezultata u roku od 30 dana od dana izbora (do 2. novembra).⁸⁷ Usto, CIK je sam postavio rok od 20 dana za utvrđivanje preliminarnih rezultata.⁸⁸ Tek nakon što su utvrđeni konačni preliminarni rezultati, 18. oktobra su kandidati imali mogućnost da u roku od tri dana ospore rezultate i zahtijevaju ponovno brojanje rezultate glasanja na BM-u.⁸⁹

---

⁸³ Kao što je primijećeno u Tuzli i sarajevskoj Općini Novi Grad.

⁸⁴ Kao što je primijećeno u Fojnici, Novom Sarajevu, Brčkom, Trebinju, Vlasenici i Foči.

⁸⁵ Za člana Predsjedništva BiH iz RS-a 75 posto svih nevažećih glasačkih listića je bilo prazno.

⁸⁶ Član 5.30.6. Izbornog zakona BiH.

⁸⁷ Član 5.32.1. Izbornog zakona BiH.

⁸⁸ Pravilnik o organizaciji biračkog odbora, član 48.1.

⁸⁹ Član 5.30.4.5. Izbornog zakona BiH.

Glavni centar za brojanje glasova (GCBG) u Sarajevu počeo je s radom odmah nakon zatvaranja izbora. GCBG je trebao potvrditi sve rezultate s biračkih mjesta putem drugog unošenja podataka svih protokola u bazu podataka rezultata i raščišćavanja svih grešaka koje bi se desile tokom procesa unošenja podataka bilo na OIK-ima ili u GCBG-u. Tokom ovog procesa CIK je identificirao 14 BO-a koji nisu dali tačne podatke prilikom izvještavanja o rezultatima.⁹⁰ CIK je odlučio da te glasačke listiće ponovno prebroji (10. i 13. oktobra).⁹¹

Domaći posmatrači su mogli pratiti proces brojanja glasačkih listića dobijenih poštom, u odsustvu i nepotvrđeni; međutim, nije im dozvoljeno da prate proces izrade tabelarnog prikaza rezultata u GCG-u. CIK je tvrdio da je prisustvo posmatrača u sali za izradu tabelarnog prikaza moglo negativno utjecati na uredno provođenje procedura izrade tabelarnog prikaza.

B. PRIGOVORI

Na dan izbora, oko 121 prigovor je uložен zbog navodnih kršenja izbornih pravila. Ti prigovori su i dalje bili obrađivani na OIK-ima na kraju perioda posmatranja IPM OSCE/ODIHR-a. Nedostatak rigoroznosti u ispunjavanju zakonskih rokova i nedovoljna komunikacija između OIK-a i CIK-a dovela je do kašnjenja u procesu obrade prigovora, što je odgodilo i objavljivanje preliminarnih izbornih rezultata.

Po zakonu, knjigu izbora čuvaju BO-i tokom procesa glasanja, a u nju se bilježe informacije vezane za glasanje i druge događaje koji se dešavaju na BM-ima i njegovoj okolini.⁹² Po prijemu izbornog materijala CIK pokreće provjeru informacija sadržanih u glasačkim knjigama. Na dan 10. oktobra CIK je najavio da je zabilježeno 680 zapažanja vezanih za potencijalna kršenja, te da će ih CIK provjeriti kako bi odlučio o suštini navodnih kršenja i potencijalnim akcijama koje treba preduzeti. Nije uspostavljen nikakav rok za objavljivanje tih odluka.

Prema Izbornom zakonu, kada se preliminarni rezultati utvrde, nakon isteka svih rokova, uključujući i konačne odluke o prigovorima i žalbama, mogu uslijediti zahtjevi za ponovnim brojanjem glasova. CIK je utvrdio preliminarne rezultate 18. oktobra.⁹³ Do 13. oktobra CIK-u je podneseno 48 zahtjeva za ponovnim prebrojavanjem. CIK je odbio četiri zbog toga što su prerano podneseni, a odgovorio na 28 prigovora da bi oni mogli podnijeti zahtjeve u roku od tri dana od trenutka kada CIK objavi utvrđene rezultate. Ostali zahtjevi nisu još bili rješavani u vrijeme pripreme ovog izvještaja.

Nakon što su utvrđeni konačni preliminarni rezultati, CIK je dobio 101 zahtjev za ponovno prebrojavanje. CIK je razmotrio zahtjeve i odlučio da ponovno provede prebrojavanje na 15 biračkih mjesta, kao i da ponovno prebroji sve glasačke listiće za kantonalne izbore u općinama Fojnica i Vitez. Usto, CIK je postupio po vlastitoj inicijativi odlučivši provesti djelomično ponovno prebrojavanje za sva biračka mjesta u Bosanskoj Gradiški i Srpcu, kao i da ponovno prebroji glasove na tri biračka mjesta.

---

⁹⁰ U većini ovih slučajeva za pojedinačne kandidate s kandidatske liste prijavljeno je da su osvojili više glasova nego sama lista, što nije moguće.

⁹¹ Prema članu 5.22.2. Izbornog zakona CIK može odlučiti da prebroji glasove u GCBG-u ako se učini da glasački listići nisu prebrojani, ili ako nisu u potpunosti ili propisno prebrojani na BM-u.

⁹² Član 5.7. Izbornog zakona.

⁹³ CIK je utvrdio rok za utvrđivanje preliminarnih rezultata 20 dana nakon dana izbora, tj. do 23. oktobra.

CIK je objavio da je ukupno naredio ponovno prebrojavanje koje se odnosilo na 190 BM-a i zaključio da ponovna prebrojavanja nisu utjecala na izborne rezultate u vezi s njegovom preliminarnom raspodjelom mjesta od 18. oktobra.

XVI. PREPORUKE

A. PRIORITETNE PREPORUKE

1. Zakonski obavezujuća odluka Evropskog suda za ljudska prava iz decembra 2009. godine mora se provesti kako bi se eliminirale zakonske odredbe koje su diskriminatorne protiv građana na osnovu njihove etničke pripadnosti. Ograničenja vezana za mjesto boravka također treba eliminirati, a zakon dopuniti u skladu s tim. Svi građani BiH treba da imaju pravo da se kandidiraju za izbornu poziciju i da glasaju pod jednakim uslovima u skladu s obavezama prema OSCE-u i međunarodnim standardima za demokratske izbore.
2. Treba nastaviti nastojanja da se u potpunosti usaglase zakoni na državnom, entitetskim i nivou Brčko Distrikta kako bi se ojačala pravna izvjesnost.
3. Vlasti treba da ponovo razmotre sistem raspodjele mandata po izornoj jedinici i razgraničenje granica izbornih jedinica kako bi osigurali da broj glasova potrebnih za biranje članova parlamenta bude jednak.
4. Vlasti na državnom i entitetskom nivou treba da riješe problem raspodjele glasačke opcije za osobe s boravkom u Brčkom za opće izbore.
5. Zakoni koji se odnose na finansiranje političkih stranaka i kampanje mogli bi se ojačati kako bi se poboljšala transparentnost finansiranja izborne kampanje kandidata. Detaljni podaci o donacijama, prihodima i rashodima mogli bi biti javno dostupni, a provođenje i odgovornost mogla bi se dobiti zbog zahtjeva da se prije dana izbora podnese izvještaj o finansiranju kampanja.
6. Državni i entitetski zakoni i drugi propisi o učešću žena na pozicijama javnog odlučivanja trebaju se usaglasiti sa Zakonom o jednakosti spolova. Posebno bi Izborni zakon BiH mogao biti ponovno razmotren kako bi se omogućila veća zastupljenost žena kao kandidata u izabranim tijelima i listama kandidata, kao i na funkcijama u procesu odlučivanja u strukturama vlasti i sudstva.
7. Transparentnost izbornih rezultata bi bila poboljšana ako bi sve javne informacije uključivale protokole s rezultatima na nivou biračkog mjesta i bile objavljene na web stranici CIK-a, uključujući i broj nevažećih glasačkih listića i udio praznih glasačkih listića.
8. S obzirom na količinu posla i proceduralne probleme koji su primijećeni na dan izbora, treba posvetiti pažnju povećanju profesionalizma i odgovornosti BO-a. Kompleksna papirologija vezana za dan izbora sugerira da naglasak treba staviti na obuku članova komisija na BM-u kako bi se isključivo time bavili.

B. OSTALE PREPORUKE

Pravni okvir

9. Amandmani na Zakon o sukobu interesa mogli bi biti razmotreni na način da drugo nadležno tijelo implementira njegove odredbe, a CIK na taj način bude oslobođen opterećenja, može se usmjeriti samo na pitanja koja se odnose na izbore.
10. Vlasti bi trebale razmotriti izmjenu i dopunu Izbornog zakona BiH kako bi se uklonilo ograničenje koje zabranjuje glasačima da potpisuju podršku više od jedne kandidature.
11. Detaljna procedura za verificiranje potpisa podrške od CIK-a trebala bi biti utvrđena zakonom, čime bi se osigurala konzistentnost i pravna izvjesnost procesa verifikacije. Političke stranke bi trebale dobiti mogućnost da prate verifikaciju potpisa podrške.

Izborna administracija

12. Provedba određenih odredbi Izbornog zakona mogla bi se poboljšati na sljedeći način:
  - a. Mehanizmi izvještavanja između OIK-a i CIK-a trebaju se unaprijediti da bi se pojačala tačnost i blagovremena komunikacija.
  - b. Sveobuhvatna evidencija svih prigovora dostavljenih svim izbornim komisijama, zajedno sa sistemom praćenja statusa tih prigovora, kako bi se isfiltriralo ispunjavanje zakonskih rokova i povećala transparentnost.
  - c. Pojačane diskrecione ovlasti CIK-a da djeluje po prigovorima ili vrši istrage po službenoj dužnosti.
  - d. Jačanje ljudskih potencijala pravnog i revizorskog odjela CIK-a.
13. Kako bi se popravila postojeća praksa u kojoj politički subjekti trguju pozicijama u Komisiji na BM-u, zakon bi mogao biti izmijenjen i dopunjen na takav način da politički subjekti daju listu potencijalnih kandidata za BO-e prije nego što se provede žrijebanje na OIK-u, a ne poslije.

Obrazovanje glasača

14. Glasači bi mogli imati korist od raznih tipova programa obrazovanja glasača, koji uključuju:
  - a. šire aspekte procesa glasanja (pored toga kako obilježiti razne glasačke listiće), uključujući senzibiliziranje glasača prema pitanjima kao što su porodično i grupno glasanje,
  - b. one koji su usmjereni posebno na manjinske glasače. Razvoj i provedba takvih programa trebalo bi da se uradi u tijesnoj saradnji s relevantnim civilnim organizacijama manjina s obzirom na uslove konkretnih zajednica, kao što je (funkcionalna) nepismenost, nivo obrazovanja i jezičke potrebe,
  - c. što se tiče odredbi za glasanje izvan zemlje, uključujući programe informiranja biranja da bolje provode zakonske odredbe kojima se izbjeglice mogu registrirati da glasaju prvi put.

Mediji

15. Treba razmotriti uvođenje jasnih rokova za RAK kako bi blagovremeno rješavao prigovore vezane za aktivnosti radiotelevizijskih stanica. RAK bi trebao razmotriti sistematsko pokrivanje izbora od radiotelevizijskih stanica i njihovo pridržavanje pravila i propisa.

16. Mogla bi biti veća objektivnost i raznolikost u izvještavanju javnih radiotelevizija, pogotovo kada se izvještava o aktivnostima državnih tijela, što bi se moglo postići kroz puno poštivanje uređivačke nezavisnosti.

Finansiranje kampanje

17. Treba uvesti rokove za CIK da izvrši reviziju finansiranja kampanje. CIK bi trebao ojačati svoje resurse kako bi omogućio propisnu, tačnu i blagovremenu reviziju.
18. Izborni zakon BiH mogao bi se poboljšati tako što bi se uklonila obaveza kandidata da podnose izjave o imovinskom stanju, dok bi se ova obaveza čuvala za sve izabrane kandidate na početku i po isteku njihovih mandata. Javna odgovornost bi mogla imati koristi od vjerodostojnog sistema provjere izjava o imovinskom stanju.

Učešće žena

19. Političke stranke trebale bi se ohrabrivati da promoviraju jednakost spolova i preduzimaju akcije da pojačaju učešće žena u stranačkom vodstvu i izbornim listama, da povećaju vidljivost žena kandidata tokom izbornih kampanja te sistematski integiraju pitanja vezana za rodna pitanja kao dio stranačkih platformi.

Učešće nacionalnih manjina

20. Relevantna tijela trebaju preduzeti odlučne mjere da riješe preostale slučajeve nedostatka ličnih karata među romskom populacijom i spriječe pojavu novih slučajeva kroz uklanjanje administrativnih prepreka (npr. nenaplaćivanje taksi za izdavanje dokumenata, ukidanje taksi koje se primjenjuju za izdavanje dokumenata i uvođenje neograničenog važenja rodni listova), tako da romska populacija može uživati svoje pravo na glasanje.

Dan izbora

21. Tačnost, odgovornost i kvalitet izbornog procesa mogli bi imati koristi od boljeg kvaliteta izbornog materijala. Glasački listići za glasanje poštom mogli bi se štampati u različitoj boji kako bi se izbjegla potencijalna zloupotreba za glasanje umjesto druge osobe. Kako bi se izbjegle prevare u korištenju glasačkih listića koji nisu u propisanom obliku, glasački listići bi se mogli štampati sa sigurnosnim uzorkom. CIK bi također mogao razmotriti korištenje prozirnih glasačkih kutija kako bi se povećala transparentnost izbornog procesa.
22. Proces glasanja na BM-u mogao bi biti bolji ako bi se pojednostavile određene procedure na dan izbora. Naprimjer, glasački listići ne treba da se broje ručno prije otvaranja na BM-u kako bi se izbjegla kašnjenja otvaranja. Od BO-a ne bi trebalo zahtijevati da zadržavaju lične dokumente posmatrača jer to rezultira dodatnim i nepotrebnim administrativnim komplikacijama.
23. CIK bi trebao u potpunosti provesti odredbe zakona kako bi osigurao akreditiranim posmatračima kopije protokola s rezultatima.
24. Transparentnost rada izbornih komisija tokom unošenja podataka o rezultatima mogla bi se poboljšati tako da posmatrači mogu pristupiti svim fazama procesa, uključujući izradu tabelarnog prikaza i verifikaciju unesenih podataka u GCBG-u u Sarajevu.

25. Spori proces brojanja poštanskih glasačkih listića, glasačkih listića u odsustvu i nepotvrđenih glasačkih listića te centralna kontrolna provjera i tabelarni prikaz podataka iz svih protokola s rezultatima GO-a u GCBG-a u Sarajevu trebalo bi ubrzati, te ustanoviti kraće rokove za proizvodnju konačnih izbornih rezultata. U tom pogledu zakon bi trebao uključiti odredbu da se poštanski glasovi prebrojavaju samo ako se dobiju do završetka glasanja.

ANEKS: KONAČNI REZULTATI

PREDSJEDNIŠTVO BiH

Glasači u FBiH:

Važeći glasovi: 1.023.150
(Redovni: 1.008.667. Poštom: 9.219. U odsustvu/mobilno/u inostranstvu u konzularnim predstavništvima: 4.977. Potvrđeni nepotvrđeni glasački listići: 287)
Nevažeći glasovi: 74.906 (6,82%)

Glasači u RS-u:

Važeći glasovi: 604.370
(Redovni: 589.086. Poštom: 10.713. U odsustvu/mobilno/u inostranstvu u konzularnim predstavništvima 4.356. Potvrđeni nepotvrđeni glasački listići: 215)
Nevažeći glasovi: 66.147 (9,86%)

Bošnjački član:

Br.	Ime kandidata	Stranačka pripadnost	Broj glasova	Postotak
1	BAKIR IZETBEGOVIĆ	SDA (Stranka demokratske akcije)	162.831	34,86%
2	FAHRUDIN RADONČIĆ	SBBBiH (Savez za bolju budućnost) - Fahrudin Radončić	142.387	30,49%
3	HARIS SILAJDŽIĆ	SBiH (Stranka za BiH)	117.240	25,10%
4	IBRAHIM ĐEDOVIĆ	DNZBiH (Demokratska narodna zajednica BiH)	13.369	2,86%
5	MUJO DEMIROVIĆ	BPS (Bosanska patriotska stranka BiH) - Sefer Halilović	8.951	1,92%
6	DŽEMAL LATIĆ	A-SDA (Stranka demokratske aktivnosti)	8.738	1,87%
7	IBRAHIM SPAHIĆ	GDSBiH (Građanska demokratska stranka BiH)	6.948	1,49%
8	IZUDIN KEŠETOVIĆ	BOSS (Bosanska stranka) - Mirnes Ajanović	4.228	0,91%
9	AIDA JUSIĆ	Nezavisna kandidatkinja	2.347	0,50%

Hrvatski član:

Br.	Ime kandidata	Stranačka pripadnost	Broj glasova	Postotak
1	ŽELJKO KOMŠIĆ	SDPBiH (Socijaldemokratska partija BiH)	337.065	60,61%
2	BORJANA KRIŠTO	HDZBiH (Hrvatska demokratska zajednica BiH)	109.758	19,74%
3	MARTIN RAGUŽ	Hrvatska koalicija HDZ 1990 - HSPBiH	60.266	10,84%
4	JERKO IVANKOVIĆ LIJANOVIĆ	NSRZB (Narodna stranka Radom za boljitak)	45.397	8,16%
5	PERO GALIĆ	Nezavisni kandidat	1.581	0,28%
6	MILE KUTLE	Nezavisni kandidat	1.069	0,19%
7	FERDO GALIĆ	Nezavisni kandidat	975	0,18%

Srpski član:

Br.	Ime kandidata	Stranačka pripadnost	Broj glasova	Postotak
1	NEBOJŠA RADMANOVIĆ	Koalicija SNSD-SP (Savez nezavisnih socijaldemokrata – Socijalistička partija)	295.629	48,92%
2	MLADEN IVANIĆ	Koalicija Zajedno za Srpsku	285.951	47,31%
3	RAJKO PAPOVIĆ	Savez za demokratsku Srpsku	22.790	3,77%

PREDSJEDNIŠTVO RS-a

Važeći glasovi: 632.674

(Redovni: 613.648. Poštom: 12.579.)

U odsustvu/mobilno/u inostranstvu u konzularnim predstavništvima: 6.190. Potvrđeni nepotvrđeni glasački listići: 257)

Nevažeći glasovi: 38.082 (5,68%)

Br.	Ime kandidata	Stranačka pripadnost	Broj glasova	Postotak
1	MILORAD DODIK	Koalicija SNSD - DNS - SP	319.618	50,52%
2	OGNJEN TADIĆ	Koalicija Zajedno za Srpsku	227.239	35,92%
3	ENES SULJKANOVIĆ	SDP (Socijaldemokratska partija BiH)	15.425	2,44%
4	ŠEVKET HAFIZOVIĆ	SDA (Stranka demokratske akcije)	14.843	2,35%
5	MUHAREM MURSELOVIĆ	SBiH (Stranka za BiH)	14.177	2,24%
6	DRAGAN ĐURĐEVIĆ	SRS (Srpska radikalna stranka) - Dr. Vojislav Šešelj	8.178	1,29%
7	EMIL VLAJKI	NDS (Narodna demokratska stranka)	6.101	0,96%

PREDSTAVNIČKI DOM BiH

Glasači u FBiH:

Važeći glasovi: 1.020.293

(Redovni: 1.005.334. Poštom: 9.417.)

U odsustvu/mobilno/u inostranstvu u konzularnim predstavništvima: 5.238. Potvrđeni nepotvrđeni glasački listići: 252)

Nevažeći glasovi: 78.009 (7,10%)

Br.	Politička stranka/Koalicija	Broj glasova	Postotak	Mjesta	Direktno	Komp. mjesta
1	SDPBiH (Socijaldemokratska partija BiH)	266.023	26,07%	8	6	2
2	SDA (Stranka demokratske akcije)	197.922	19,40%	7	7	
3	SBBBiH (Savez za bolju budućnost BiH) - Fahrudin Radončić	124.114	12,16%	4	3	1
4	HDZBiH (Hrvatska demokratska	112.115	10,99%	3	2	1

	zajednica BiH)					
5	SBiH (Stranka za BiH)	74.004	7,25%	2	1	1
6	Hrvatska koalicija HDZ 1990 - HSP BiH	49.549	4,86%	2	1	1
7	NSRZB (Narodna stranka radom za boljitak)	49.050	4,81%	1		1
8	DNZBiH (Demokratska narodna zajednica BiH)	14.843	1,45%	1	1	

Glasači u RS-u:

Važeći glasovi: 621.276

(Redovni: 602.092. Poštom: 12.549.

U odsustvu/mobilno/u inostranstvu u konzularnim predstavništvima: 6.389. Potvrđeni nepotvrđeni glasački listići: 246)

Nevažeći glasovi: 49.669 (7,40%)

Br.	Politička stranka/Koalicija	Broj glasova	Postotak	Mjesta	Direktno	Komp. mjesta
1	SNSD (Savez nezavisnih socijaldemokrata) - Milorad Dodik	269.009	43,30	8	6	2
2	SDS (Srpska demokratska stranka)	137.844	22,19	4	3	1
3	PDP (Partija demokratskog progresa)	40.070	6,45	1		1
4	DNS (Demokratski narodni savez)	28.511	4,59	1		1

PREDSTAVNIČKI DOM FBiH

Važeći glasovi: 1.023.529

(Redovnih: 1.008.495. Poštom: 9.447.

U odsustvu/mobilno/u inostranstvu u konzularnim predstavništvima: 5.300. Potvrđeni nepotvrđeni glasački listići: 287)

Nevažeći glasovi: 74.542 (6,79%)

Br.	Politička stranka/Koalicija	Broj glasova	Postotak	Mjesta	Direktno	Komp. mjesta
1	SDPBiH (Socijaldemokratska partija BiH)	251.053	24,53%	28	20	8
2	SDA (Stranka demokratske akcije)	206.926	20,22%	23	17	6
3	SBBBiH (Savez za bolju budućnost BiH) - Fahrudin Radončić	121.697	11,89%	13	11	2
4	HDZBiH (Hrvatska demokratska zajednica BiH)	108.943	10,64%	12	10	2
5	SBiH (Stranka za BiH)	78.086	7,63%	9	8	1
6	NSRZB (Narodna stranka Radom za boljitak)	48.286	4,72%	5		5
7	Hrvatska koalicija HDZ 1990 - HSPBiH	47.941	4,68%	5	4	1

Konačni izvještaj Izborne posmatračke misije OSCE/ODIHR-a

8	A-SDA (Stranka demokratske aktivnosti)	19.254	1,88%	1	1	
9	DNZBiH (Demokratska narodna zajednica BiH)	15.082	1,47%	1	1	
10	SNSD (Savez nezavisnih socijaldemokrata) - Milorad Dodik	9.505	0,93%	1	1	

NARODNA SKUPŠTINA RS-a

Važeći glasovi: 633.429

(Redovni: 614.182. Poštom: 12.533.

U odsustvu/mobilno/u inostranstvu u konzularnim predstavništvima: 6.449. Potvrđeni nepotvrđeni glasački listići: 265)

Nevažeći glasovi: 37.301 (5,56%)

Br.	Politička stranka/Koalicija	Broj glasova	Postotak	Mjesta	Direktno	Komp. mjesta
1	SNSD (Savez nezavisnih socijaldemokrata) - Milorad Dodik	240.727	38,00%	37	28	9
2	SDS (Srpska demokratska stranka)	120.136	18,97%	18	14	4
3	PDP (Partija demokratskog progresa)	47.806	7,55%	7	5	2
4	DNS (Demokratski narodni savez)	38.547	6,09%	6	4	2
5	Socijalistička partija i Partija udruženih penzionera	26.824	4,23%	4	3	1
6	Demokratska partija - Dragan Čavić	21.604	3,41%	3	1	2
7	SDPBiH (Socijaldemokratska partija BiH)	19.297	3,05%	3	2	1
8	SDA (Stranka demokratske akcije)	16.861	2,66%	2	2	
9	SRSRS (Srpska radikalna stranka RS-a)	15.166	2,39%	1	1	
10	NDS (Narodna demokratska stranka)	13.440	2,12%	2	2	

O OSCE/ODIHR-u

Ured za demokratske institucije i ljudska prava (OSCE/ODIHR) glavna je OSCE-ova institucija koja pomaže državama učesnicama 'da osiguraju puno poštovanje ljudskih prava i temeljnih sloboda, da se pridržavaju vladavine prava te da promoviraju principe demokratije i (...) da grade, jačaju i štite demokratske institucije, te promoviraju toleranciju u cijelom društvu' (Helsinški dokument 1992). Ovo se navodi kao humana dimenzija OSCE-a.

OSCE/ODIHR, koji ima sjedište u Varšavi (Poljska), nastao je kao Ured za slobodne izbore na Pariškom samitu 1990. i počeo je djelovati u maju 1991. Godinu dana kasnije naziv Ureda je promijenjen kako bi odrazio njegov prošireni mandat, koji sada uključuje ljudska prava i demokratizaciju. Danas Ured upošljava 130 ljudi.

OSCE/ODIHR je vodeća agencija u Evropi na polju **posmatranja izbora**. Svake godine on koordinira i organizira raspoređivanje hiljada posmatrača kako bi procijenili da li se izbori u regiji OSCE-a provode u skladu s obavezama OSCE-a, drugim međunarodnim standardima za demokratske izbore i nacionalnim zakonodavstvom. Njegova jedinstvena metodologija osigurava dubinski uvid u izborni proces u njegovoj potpunosti. Kroz projekte pomoći OSCE/ODIHR pomaže državama učesnicama da poboljšaju svoj izborni okvir.

Aktivnosti **demokratizacije** Ureda uključuju: vladavinu prava, zakonodavnu podršku, demokratsko upravljanje, migracije i slobodu kretanja te jednakost spolova. OSCE/ODIHR provodi jedan broj ciljanih programa pomoći godišnje, u težnji da razvije demokratske strukture.

OSCE/ODIHR također pomaže državama učesnicama u ispunjavanju njihovih obaveza promocije i zaštite **ljudskih prava i temeljnih sloboda**, što je u skladu s OSCE-om u pogledu humane dimenzije. To se postiže kroz rad s raznim partnerima na jačanju saradnje, izgradnji kapaciteta i pružanju stručnog znanja u tematskim područjima koja uključuju ljudska prava u borbi protiv terorizma, jačanje zaštite ljudskih prava osoba žrtava trgovine, obrazovanje na polju ljudskih prava, te obuku, monitoring ljudskih prava i izvještavanja, kao i ljudska prava žena i sigurnosti.

Na polju **tolerancije i nediskriminacije** OSCE/ODIHR pruža podršku državama učesnicama u jačanju njihovog odgovora na zločine iz mržnje i pojavu rasizma, ksenofobije, antisemitizma i drugih oblika netolerancije. Aktivnosti OSCE/ODIHR-a vezane za toleranciju i nediskriminaciju usmjerene su na sljedeća područja: zakonodavstvo; obuku o provedbi zakona; monitoring, izvještavanje i praćenje odgovora na zločine i incidente motivirane mržnjom; kao i obrazovne aktivnosti na promociji tolerancije, poštovanja i uzajamnog razumijevanja.

OSCE/ODIHR pruža savjete državama učesnicama o njihovim politikama o **Romima i Sintima**. On promovira jačanje kapaciteta i umrežavanje među zajednicama Roma i Sintija, te ohrabruje učešće predstavnika naroda Romi i Sinti u tijelima za definiranje politika.

Sve aktivnosti ODIHR-a provode se u tijesnoj koordinaciji i saradnji s državama učesnicama OSCE-a, OSCE-ovim institucijama i operacijama na terenu, kao i s drugim međunarodnim organizacijama.

Više informacija je dostupno na web stranici ODIHR-a (www.osce.org/odihr).